

bokselskap.no/Bergen Offentlige Bibliotek, 2016

Nordahl Grieg: *Men i morgen* –

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1936 (Oslo, Gyldendal), konvertert og tilrettelagt av Bergen Offentlige Bibliotek som en del av prosjektet [Ånd eies av alle – Nordahl Grieg digitalisert](#). Digitaliseringen er basert på fil mottatt fra Nasjonalbiblioteket.

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Nordahl Grieg

Men i morgen –

Skuespill i 3 akter

bokselskap.no/Bergen Offentlige Bibliotek

2016

[Personene](#)

[Første akt](#)

[Annen akt](#)

[Tredje akt](#)

PERSONERNE

Generaldirektør Bertram Sten.

Celine, *hans hustru*.

Eigill,

Matti, *deres barn.*

Paul Berner.

Sir Henry Lewis,

Dr. Mühlenberg,

de Montclair,

David Børs, *styremedlemmer i «Nationalt Kjemisk Koncern».*

Direktør Håvind.

Ingeniør Eikrem.

Haraldsen.

Fru Haraldsen.

Arvid, *deres sønn.*

Fru Rud.

Steinbø.

En kvinne som roper i sommerkvelden.

Barn.

FØRSTE AKT

Hallen i generaldirektør Stens hjem, et stort prektig rum, preget av rikdom og forfinelse. På veggene henger gamle gobeliner med religiøse motiver, flere madonnabilleder og krusifikser. Der er også en samling med våben. Blandt maleriene merkes et stort Sydhavs-bilde av Gauguin.

En bred trappe fører op til annen etasje. Under trappen en dør ned til laboratoriet. I bakgrunnen et veldig vindu ut til et vårlandskap med snefjell i aftensol.

Fru Celine Sten står selskapsklædd og ordner orkidéer i en vase. Hun er omkringfirti år, slank, høi, vakker.

Hennes mann, generaldirektør Bertram Sten, 45 år, statelig, kommer inn.

CELINE går imot ham med spenning:

Nu?

BERTRAM

Det ser ut til litt av hvert. Vi har nettop måttet postere hundre politifolk ekstra

nede ved havnen, for å beskytte streikebryterne.

I et bittert utbrudd:

Det er mig likefrem motbydelig å skulle beskytte den slags *pakk*, men hvad annet er der å gjøre?

De skulde vite bedre, arbeiderne, enn å gå til streik nu! De burde forstå at når der blir lønnsnedslag i flere av de landene vi konkurrerer med, må vi slå følge, enten vi vil eller ei.

CELINE

Men vinner arbeiderne ber hjemme, vinner kanskje de ute, også.

BERTRAM

Hvem sier det?

CELINE

Arbeiderkonene.

BERTRAM

Går du til dem i disse dagene?

CELINE

Man kan ikke la *alt* streike. Ikke ens følelse av menneskelighet. Vel?

BERTRAM

Det er riktig det, Celine.

Men de vinner *ikke*, ser du.

Det er bare så *dumt* å streike nu! Tenk dig: i disse dagene har vi hele direksjonen, alle utlendingene på besøk. Tror du jeg kan foreslå noen utvidelse av driften når de med sine egne øine kan se den usikkerheten vi arbeider under?

Bryter plutselig av, tar henne om armene.

Kort sagt.

Hvad nytt her i buset?

CELINE

Vi får Eigill hjem i kveld.

BERTRAM

Så han trenger penger nu igjen.

CELINE

Hør, Bertram. Kunde der ikke være andre grunner for at en gutt kommer hjem. For eksempel *ingen* grunn?

BERTRAM

Jeg kjenner disse besøkene.

Jo, det er en fin virksomhet han har valgt sig. Aksjemegler. Plyndrer litt hvor andre bygger. Hva er det det heter? Fiks fyr, smart. *Kan* han noe? *Vet* han noe? De slenger noen tips til ham fra New York og Amsterdam. Undertiden går det. Undertiden kommer han hjem.

CELINE

Tenker du ofte sånn?

BERTRAM

Det hender at den tanken streifer mig: Hvorfor slåss vi? Vi kapitalister som det heter.

Hvorfor kjemper vi for dette systemet med privat eiendomsrett og arv?

Er det muligens fordi vi forakter våre barn? Vi har ikke tillit til at de skal klare sig. Det er *frykt* vi føler! Så får vi verge dem, slå til; utsette nederlaget.

CELINE

Si mig en ting: forakter du Matti også, fordi vi må verge henne?

BERTRAM *smertelig:*

Celine!

CELINE

I dypet av ditt hjerte, Bertram?

BERTRAM

Du vet hvor jeg holder av henne, og du vet at jeg om mulig er mer knyttet til Matti, nettop *fordi* hun er blind.

Hvordan kan du si en sånn ting til mig?

CELINE

Slår det dig ikke at en bitterhet over barna er en bitterhet mot *mig*?

BERTRAM

Celine, dig elsker jeg slik, at jeg aldri behøvde å ha barn med dig.

Kysser henne.

Hvor er Matti?

CELINE

Hun sitter oppe og leser. Hun har nettop fått Paul Berners roman i punktskrift.

BERTRAM

Skriver han bøker lenger? Jeg trodde han bare skrev oprop for freden.

CELINE

Du kan jo spørre ham. Han kommer hit i aften.

BERTRAM

Så?

CELINE

Eigill tar ham med. De har truffet hverandre i London.

BERTRAM

Er det Eigills forslag?

CELINE

Nei. Mitt.

Jeg tror det vil interessere Matti å møte ham.

BERTRAM

Er han noe passende omgang for Matti? Han har ikke noe godt ord, når det gjelder kvinner. Karakterløs, såvidt jeg forstår.

CELINE

Der sies så meget. Det eneste vesentlige er at han har et *simn*. Matti er mer enn andre mennesker henvist til en indre verden. Synes du for eksempel Eigills krets kan virke noe opkvikkende på henne? De er alle sammen *ens* – i uttrykksform, i sjel – om man kan bruke et så sterkt ord.

DAVID BØRS *omkring femti år, liten og jovial, kommer inn. Hilser på Celine og vender sig mot Bertram:*

Nå, hvordan føles det å ha direksjonen på besøk?

BERTRAM *smiler:*

Dere er et av de kors man får bære.

BØRS

Du likte ikke at selskapet gikk over på utenlandske hender. Nei vel! Men én ting får du nå medgi: gasjen din er nå blitt internasjonal, den også.

BERTRAM

Det er pinlig å måtte si det. Men for mig er ikke pengene det avgjørende.

BØRS

Neida. Men etter min opfatning *skal* en mann i stor stilling ha førsterangs betingelser. Ikke for sin egen, men for bedriftens skyld! Det gir sikkerhet. Han skal ha bil med uniformert chauffør ventende ved døren, han skal ikke tenke: rekker jeg bussen? Han skal spise dyr mat, drikke dyr vin, ha kostbare kvinner –

CELINE *ler.*

BØRS *henrevet:*

Det skal være noe dyrt. eksklusivt over kjøttet og nervene hans, når han setter sig i chefsstolen, for å ta *avgjørelsen!*

CELINE *setter sig:*

Kom hit og la mig få mer av Deres livsvisdom. De er så fengslende!

BØRS

Tilgi mig, fru Sten. Men jeg hadde tenkt mig ut i haven. De skjønner: Det er min siste aften hjemme, jeg må nytte den til siste åndedrag. Det lyse brudesløret over bjerkene, fjellenes majestet. For et land!

CELINE

Men De som er Deres egen herre –

De kan da bli her lenger.

BØRS

Umulig! Jeg har vært her i fire måneder, og dette er siste frist. Hva gir De mig, fru Sten, for slike sjikanøse bestemmelser. Bli her én dag lenger, må jeg betale skatt!

Borte ved det åpne vindu:

Kjenn lukten av muld og sevje! Alt blir likesom vakrere, fordi en skal si farvel!

CELINE

Og hvor går reisen hen?

BØRS

Tyskland.

CELINE

Er De så glad i å bo der nede?

BØRS

Glad i? Jeg hater å bo der, og det gjør min hustru også. *Alt*, klimaet, menneskene mishager oss. Men vi har dessverre noen sperrede mark som vi ikke kan få ut – dem gjelder det å få benyttet.

Stærefløit høres utenfor. Lytter.

Stæren! Stæren i Norge! Å, Herregud.

Han haster ut i haven.

BERTRAM

Jeg må høre om der er noe nytt.

Du får underholde utlendingene.

CELINE

Vær sikker. Jeg skal utfolde mig.

De smiler til hverandre. Bertram kysser henne på hånden før han går.

SIR HENRY LEWIS femti-seksti år, den fullkomne engelske gentleman, med militær holdning og ridderlighet, kommer inn.

CELINE går strålende mot ham:

God aften, sir Henry.

SIR HENRY

Det var en slik glede å se Dem til hest imorges, Mrs. Sten. En vakker hoppe! Hun minnet mig om min egen «Queen». Ikke bare bygningen, men uttrykket også. Man kunde se at det var en hest som aldri hadde kjent et slag eller et grusomt ord.

CELINE

Er De meget glad i hester?

SIR HENRY

Ja. Skjønt det er ikke riktig formet.

En mann skal bare holde av én hest og én kvinne – sin hustru. Slik holder jeg av «Queen».

Dette er ting jeg nødig snakker om. Men De har alltid vist mig slik vennlighet, mrs. Sten. Jeg tror De vil *forstå*.

Ja. Slik har jeg følt for «Queen» – fra den dag for femogtyve år siden, da hun kom til å tilhøre mig, og la mig tilføie: jeg henne.

CELINE *med innlevelse:*

Det er sjelden at et menneske og en hest får være så lenge sammen.

SIR HENRY

Jeg er glad over at jeg kan gjøre hennes livsaften lys og lykkelig! Nu går hun på de grønne engene i Sussex og stirrer over Kanalen, mot Frankrike, hvor hun for tyve år siden var med og skapte historie.

CELINE

Hadde De «Queen» med i krigen?

SIR HENRY

I 1914 besluttet jeg som alle engelskmenn å sette alt inn, liv, formue og barn. Og skjønt «Queen» var bare tre år, tok jeg henne med. Jeg visste hun vilde hatet å bli hjemme.

Tapre «Queen». Ofte var det bare et sammenskutt skur jeg kunde by henne til stall. Og der var meget hun måtte overvinne, særlig lukten av blod, som hester avskyr mer enn noe annet vesen.

Allikevel: hvor fryktløs var hun ikke mellom benene mine, skjelvende av kamplyst etter å gå løs på fienden! Jeg minnes slaget ved Marne da hun bar mig frem til seiren, mens der på mindre enn en halv time falt åtte hundre hester omkring oss –

En ting har ofte optatt mig, mrs. Steen. «Queens» far blev før krigen solgt til den tyske regjering som avlshingst – å ham skulde De ha kjent! Mon tro «Queen» møtte noen av sine halvbrødre eller halvsøstre i kampen, det skulde jeg gjerne

vite –

CELINE

Jeg er så glad at «Queen» får hvile riktig godt ut nu.

SIR HENRY

Men husk én ting: når den nye krigen bryter ut, vil det igjen være hesten det kommer an på.

Mekaniserte arméer – jeg hater det ordet. Menneskene skal og må huske at krig kan være noe *ridderlig!* Glemmer vi det, hvor står vi da?

Dessuten: motoriseringen taper enhver betydning etter de første dages regnvær. I gjørmen blir det hesten som får dra kanonene frem og ambulansene tilbake. Og viktigst av alt: hesten er praktisk talt immun for giftgass, den bærer rytteren *over* gassen, tenk på det.

CELINE

Men *blir* det krig igjen?

SIR HENRY

Jeg sier: *glem ikke hesten!*

På alle måter prøver jeg å opmuntre avlen. Og i forrige uke avslørte jeg et monument over hester som falt i krigen.

Krig er ikke til å undgå, men la oss sette alt inn på å gjøre den til hestens krig, til en chevaleresk krig!

Børs kommer inn fra haven. Samtidig kommer Bertram inn med to andre direksjonsmedlemmer, dr. Mühlenberg og de Montclair.

BØRS *dempet til Bertram:*

Noe nytt?

BERTRAM

Nei.

Høit:

Jeg håper å få anledning til å følge dere innover imorgen, mine herrer. Situasjonen synes å tillate det.

BØRS

Jeg så i avisene at du var innkalt til møte i Nobelkomitéen.

BERTRAM *smilende:*

Den tradisjonelle forbindelse mellom fred og kjemisk industri –

DE MONTCLAIR *full av eleganse og charme:*

Le prix Nobel! Det har alltid forekommet meg som noe smukt, noe patetisk at et lite land slår vakt om freden.

Almindelig tilslutning.

BØRS

Der er dessverre noen pinlige forslag om å gi den til en mann som sitter i konsentrasjonsleir i Tyskland –

DR. MÜHLENBERG *kraftig, undersetsig, med barbert hode:*

Det torde på forhånd være nok med konfliktstoff i verden.

BERTRAM *smilende:*

Hvad jeg har hevdet bestandig! La oss for Guds skyld holde fredsvennene utenfor!

MÜHLENBERG *henvendt til Børs:*

Hvorfor denne evige animositet mot mitt land?

CELINE *avledende:*

De tar feil der!

MÜHLENBERG *skjærende:*

Jeg gjør ikke det, frue.

CELINE *nølede:*

Enkelte reagerer kanskje overfor forfølgelsene mot den jødiske intelligens –

MÜHLENBERG

Den jødiske?

De undervurderer oss, frue. Det er *alle* oppløsende krefter vi vil ramme. Det kapitalistiske system – som sikkert er det de tilstedeværende helst vil leve under – rummer motsetninger som er uforenlige for tanken. Kornet brennes, mennesker sulter. Vi kan trygt formulere stillingen slik: tenkning = oprør.

Istedenfor fornuften setter vi da det *ugripelige*, blod og ære! Det er det geniale ved vår linje. Bittert er det at vi møter så liten forståelse rundt i verden.

For det er også for *dere*, vi kjemper, mine herrer!

DE MONTCLAIR

Jeg har fra første stund sett med sympati på Deres bevegelse! Jeg har også på et tidlig tidspunkt hatt den glede å kunne støtte den økonomisk, fordi jeg hadde slik tro på dens muligheter.

Mitt resonnement var: et selvbevisst, fedrelandselskende Tyskland – et forsvarsberedt Frankrike. Det vil tjene begge lands industri, og i siste instans: også freden.

SIR HENRY

La mig få understreke Deres siste ord av fullt hjerte! At forsvarsvilje og fred hører uløselig sammen.

DE MONTCLAIR

Jeg noterer med tilfredshet at en mann som nettop var besjelet av disse idealer – en engelsk politiker, sir Henry – nylig fikk fredsprisen.

MÜHLENBERG

Jeg kjenner ham som en sund realitetenes mann. Han sitter i flere av de engelske rustningsfirmaer, hvor jeg har interesser.

DE MONTCLAIR

La oss håpe at der vil bli belønnet flere slike menn –

SIR HENRY

hvis syn – det er min faste tro – er fremtidens.

Middagsgongongen går. Det blir utbrudd som: Det er sannelig på tide. Vi får op og bytte. Alle herrene går. Celine blir alene igjen. Hun går bort til vinduet.

MATTI kommer inn:

CELINE

Hallo, Matti!

MATTI

Hallo.

CELINE

Så yndig kjolen er! Du blekblå ertebloomsten min!

Fører henne bort mot vinduet.

Er det ikke vakkert i kveld! Snefjellene lyser som rosenblad i kveldsolen.

MATTI

Ja.

Er det noe nytt fra streiken?

CELINE

Ikke la oss snakke om den! Din far ordner nok alt så godt som et menneske kan –

MATTI *kort:*

Nei. Så snakker vi ikke mer om den.

CELINE

Jo, hvis du vil, så kan du skjønne –

MATTI

Men jeg vil ikke –

CELINE *ser forskende på henne:*

Er det Paul Berners bok du har siddet oppe og lest?

MATTI *med en undertone:*

Ja. Det var så snildt av dig å skrive den av for mig.

CELINE

Hvordan liker du den?

MATTI

Jeg liker den ikke.

CELINE

Men for noen dager siden –

MATTI

Ja, men ikke idag.

CELINE

Hvorfor det?

MATTI

Idag leker jeg blindebukk med mig selv.

CELINE

Å nei, Matti.

MATTI

Liker damene ham så godt?

CELINE

De gjør visst det.

MATTI

Da skal jeg vise ham øinene mine og spørre om han synes det er pent å være blind.

CELINE

Matti, pin mig ikke så forferdelig. Straff mig ikke sånn!
Gråter, legger hodet sitt i fanget på Matti.

MATTI

Pinte jeg *dig*. Jeg trodde det var mitt, jeg.

CELINE

Syng for mig.

MATTI

Du kloke moren min.

CELINE *smiler gjennom tårer:*

Å, jeg er nok ikke klok, Matti.

MATTI

Jo, du vil jeg skal trøste dig, for at jeg skal bli hjulpet selv.
Celine legger kinnet inn til Mattis.

Men siden du tar frem de beste kunstene dine, så –

Hun kysser moren. De reiser sig og går, arm i arm, utrolig jevnaldrende, bort til flygelet. Celine spiller, Matti synger et vers av Kjerulfs Tirilil Tove.

MATTI *lytter:*

Der kom de.

CELINE *spiller videre. Eigill (21 år) og Paul Berner (29 år) kommer inn.*

CELINE *reiser sig.*

Goddag og velkommen! Det er Paul Berner – min datter.

Dere har sannelig kjørt fort. Vi ventet dere ikke før om to timer.

EIGILL

Og enda mistet vi minst fem minutter her nede, da vi kjørte gjennom byen. Der var kjukt av folk.

CELINE *til Paul:*

Kjørte De?

EIGILL

Han!

PAUL

Jeg tror ikke jeg egner mig til å kjøre bil. Ved hver sving vilde jeg tenke: nu farer en onge rett under hjulene.

CELINE

Men om en *annen* kjører, er det vel like trist for barnet?

PAUL

Det får våge sig. Jeg har i hvert fall fått være *passiv*.

EIGILL

Nå har jeg hørt det også!

PAUL

Jeg husker engang i Frankrike. Jeg var oppe med et lite sportsfly. En bardun røk, og føreren skrev til mig på en lapp: gå ut på vingen og gjør den fast, ellers dette vi ned. *Nei!* tenkte jeg og blev sittende: Vel er det fælt å dø – men verre er det å gå ut *der* og redde livet.

MATTI *smiler:*

Døde dere da?

PAUL *smiler tilbake:*

Ja.

CELINE

De har visst reist meget, herr Berner. Jeg har det inntrykk at jernbanekupéen og dampskibslugaren har for Dem vært høidepunktet av hjemlig hygge. Men

kunde De *allikevel* ikke tenke Dem å slå Dem ned hos oss en dag eller to?

PAUL

Tusen takk!

EIGILL

Hvor er far?

CELINE

Han klær sig.

EIGILL

Hvad slags humør er han i?

CELINE

Jeg synes du skulde skaffe Paul Berner en drink, Matti. Han har sannelig fortjent det.

Matti og Paul går mot bakgrunnen, hvor der står cocktail-shaker og glass.

CELINE

Hvor meget, Eigill?

EIGILL

Selvfølgelig! Du skal lage *regel* av det. Husker du: for tre måneder siden tok jeg inn firti tusen på en dag.

CELINE

Men så *braker* du altfor uvettig med penger, Eigill!

EIGILL

Det er nå vel nu de skal brukes, vet jeg.

Jeg sier som en amerikansk venn av mig: liksvøpet har ikke noen lommer.

CELINE *smilende:*

Men derfor behøver du vel ikke å legge oss i graven! Hør. Din far har meget å stå i, disse dagene. Kanskje *jeg* kunde hjelpe dig, isteden.

EIGILL

Jeg ber ikke om hjelp. *Lån.*

CELINE

Så sier vi det. Hvor meget?

EIGILL

Åtte tusen. Det er verdens sikreste forretning.

CELINE

Ja da så. Jeg skal prøve å skaffe dig pengene imorgen.

EIGILL

Jeg kjører tilbake i natt.

CELINE

Jeg har visst checkboken i vesken.

De går bort til chatollet, Celine setter sig og skriver ut en check. Paul og Matti, med glass i hånden, kommer fremover på den andre siden av hallen.

PAUL i et åndedrag av lykke:

Her er godt å være!

Jeg kjenner forresten denne stuen godt fra før Jeg har sett bilder av den i et magasin.

MATTI

Leser De sånt?

PAUL

Det hender.

MATTI stanser foran Sydhavs-billedet og peker:

Kan De se hvem som har malt det.

PAUL

Gauguin! Man måtte da være blind, hvis –

MATTI muntert:

Ja, det måtte man!

PAUL

Å, jeg –

MATTI tar ham over armen:

Jeg kjenner det! Menneskene snakker om øine i annen hver setning, og verst blir det når de begynner å passe sig!

PAUL

Hjelper De mig nu?

MATTI *løfter hodet, hårdt:*

Skulde ikke jeg kunne hjelpe?

PAUL *går nær bort til henne, med varme:*

Jo, det kunde De nok.

CELINE *reiser sig og ringer. Til Paul og Eigill:*

Dere skal få et kvarter til å bytte og bade. Klarer dere det? Fort dere alt dere kan!

Tjeneren kommer inn.

CELINE

Vis herr Berner hans værelse.

Tjeneren og Paul går. Eigill har stått ved chatollet og stukket checken i lommeboken. Idet han skal gå opover trappen, møter han faren som kommer fra høire, i kjole og hvitt.

BERTRAM

God dag, Eigill.

Nå, hvordan går det?

EIGILL

Fint.

BERTRAM

Virkelig?

EIGILL

Ja.

BERTRAM *slår ham tilfreds på skulderen:*

Du overgår dig selv!

Rapp dig, gutt.

EIGILL *løper op trappen.*

BERTRAM *til Matti:*

Nå, hvordan liker du dikteren?

MATTI *stikker armen inn under farens:*

Å, du vet: man må helst være generaldirektør hvis jeg skal tekkes.

BERTRAM *henrykt:*

Du har arvet din mors gode smak, du Matti.

CELINE

Å, dere er to ordentlige gjøker!

BERTRAM *stanser:*

Var det en bil?

MATTI

Ja, det var direktør Håvinds.

BERTRAM *mørk:*

Så.

CELINE

Venter du ham.

BERTRAM

Nødig.

TJENEREN *inn:*

Direktør Håvind.

DIREKTØR HÅVIND *kommer inn. En kraftig, noe brutal mann på Bertrams alder:*

God aften, fru Sten. God aften, Matti.

Til Bertram:

Jeg må få tale et øieblikk med Dem.

Han og Bertram taler sammen i bakgrunnen. Børs kommer nynnende nedover trappen, etter ham de andre direksjonsmedlemmene.

BERTRAM *frem mot Celine:*

Gå bare inn, Celine. Vi kommer straks etter.

CELINE *ser bekymret på Bertram, derefter muntert:*

Kom, Matti – hjelp mig med omplasingen, er du snild.

På vei mot døren:

Vil du ha Paul Berner til bords?

MATTI

Hvorfor det?

De går ut.

BERTRAM

Her er ikke ubetinget gode nyheter. Arbeiderne har plutselig samlet sig utenfor byen; i løpet av en halv time kan man regne med at de går til storm på avsperringen.

DIREKTØR HÅVIND

Det er selvsagt bare én ting å gjøre: å utkommandere militær. Hva jeg har hevdet hele tiden.

BERTRAM

Jeg har ikke spurt Dem om Deres mening, direktør Håvind.

MÜHLENBERG

Hvad er Deres opfatning, dr. Sten.

BERTRAM

Jeg liker ikke å bruke militær mot mine arbeidere.

MÜHLENBERG

Liker?

De forbauser mig, dr. Sten.

DE MONTCLAIR *mildt:*

Når vi i Frankrike investerte betydelige summer her oppe, var det fordi vi hadde ubetinget tro på bedriften, og *dens ledelse*. Jeg er sikker på at De ikke vil skuffe vår tillit.

SIR HENRY

Slå til, eller bli slått

Det er valget.

BERTRAM *hugger med en håndbevegelse diskusjonen over:*

Jeg tar det ikke så lett som dere, mine herrer. Jeg skal arbeide videre med mine folk, *etterpå*.

Stillhet.

Men der er ikke annet for.

Tar telefonen på skrivebordet

Gi mig forsvarsdepartementet.

Legger røret på og venter.

MÜHLENBERG

Det er godt at militærvesenet hertillands ikke er *fullstendig* nedlagt!

BØRS

Det er en selvopgivelsens ånd her hjemme som ofte har smertet mig dypt.

Telefonen ringer. Bertram tar røret.

BERTRAM

De taler med generaldirektør Sten i «Nationalt Kjemisk Koncern». Vi frykter for at arbeiderne i løpet av en halv time vil angripe avsperringene nede ved havnen. Det er påkrevet å rekvirere militær.

Venter.

Det skulde klare sig.

Takk.

Legger røret fra sig.

Vi får øieblikkelig tusen mann, utrustet med håndgranater og maskingeværer.

MÜHLENBERG

Sehr gut!

DE MONTCLAIR

Très bien!

SIR HENRY

Very well.

BØRS *peker mot snefjellene som blusser op i kveldsolen, idet han utbryter henrevet:*

Og dette landet skulde vi ikke forsvare!

Teppet.

ANNEN AKT

I

Sommerdag. I parken omkring generaldirektør Stens hus. Et hjørne av tennisplassen til venstre. Når vinden går gjennom trærne i bakgrunnen, skimtes fabrikkens hvite konstruksjoner opover fjellsiden.

Eigill og Paul sitter tennisklædde i makelige havestoler, begge med aviser.

EIGILL

Du som er psykolog – forklar mig en ting! Husker du de Montclair, som var her i vår? En gris efter unge gutter.

PAUL *nikker.*

EIGILL

En venn av mig er begynt å reise rundt med ham som *privatsektetær*. Skjønner du slikt?

PAUL

Bortsett fra naturlige anlegg som jeg ikke kan dømme om, kan du få en god grunn: forfengelighet.

EIGILL

Jaså.

PAUL

Legg merke til hvordan folk tér sig, når han kommer. Alle dører slåes op på vid vegg, våre fineste og mest moralske familier lar ham smilende kurtisere sine sønner.

Han har jo innflytelse mann! Han er rik! Han kan skaffe dem innpass til det Europa som teller. Det kunde han vel ikke stå for, vennen din.

Forfengelighet er en lidenskap, som ikke er til å le av.

EIGILL

Du høres sakkyndig ut.

PAUL

Jeg er det. Og du kan vel ikke si dig fri, du heller.

Tender en cigarett.

Mig behøver du ikke å hykle for.

EIGILL *forbitret:*

Hykle pleier man ikke å si jeg gjør.

PAUL

Så tenk dig om.

EIGILL *tar imot utfordringen:*

Jeg husker engang i vinter i Jotunheimen. Mellom to av hyttene kom jeg i følge med en fyr, som faktisk sprengte mig. Ellers pleier jeg å kunne gå *fra* de fleste, men denne mannen var en ren jævel. Av og til ventet han på mig, men i samme sekundet jeg hadde nådd ham igjen, mer dau enn levende, gliste han til mig og satte av gårde.

PAUL

Du har nå avlurt ham det gliset, kjenner jeg dig rett.

EIGILL

Jeg gikk etter den fordømte ryggen foran mig, med blodsmak i kjeften, det kokte i mig av hat og raseri, jeg kunde ha drept ham!

Senere traff jeg ham igjen. Og det falt sig slik at jeg kom til å ta kjerringen hans.

Reiser sig:

Jeg må si det som det er: annen grunn enn den du nevnte, kan jeg vanskelig tenke mig.

PAUL

Hvordan gikk det siden med dere?

EIGILL

Det varte akkurat så lenge at hun spurte mig om jeg elsket henne.

PAUL

Og hvad sa du?

EIGILL

Hvad jeg sa?

«Nei, for faen.»

PAUL

Det var fremmelig svart!

EIGILL

Du høres imponert ut?

PAUL *nikker:*

Jeg har aldri vært noe flink til å avvikle. Tross alt: Man har vært knyttet til et menneske – –

EIGILL

Du synes det var sårt for dem at de måtte miste dig?

PAUL

Nettop!

Formodentlig har jeg vært arvelig belastet med det som kan være ti ganger råere og sjoflere enn brutalitet: finhet i tankegangen.

– Og så blir de liggende og råtne inne i en, alle de oppgjørene en ikke har tatt.

En sånn som dig eier fremtiden!

Han begynner å lese igjen. Eigill går bak ham, og ser over skulderen.

EIGILL

Hvad er det du leser?

Skatteligningen! Jaså. Sten, Bertram, generaldirektør, formue to millioner, inntekt tre hundre tusen. Si mig hvorfor forsøker du dig ikke heller på en av døtrene til brukseier Monrad, formue fire millioner.

PAUL

Fem barn; flere å dele på.

EIGILL

Og her er det bare mig.

PAUL

Ja, her er det dessverre dig.

EIGILL

En ting må man late dig: du gjør dig ikke bedre enn du er. I hvert fall ikke når

du snakker med mig. Men med Matti er du forståelsesfull, fytelovete, og sjelfull som bare fan, sammen med mor.

PAUL

Jeg har vel to-tre slags mennesker inne i mig; de dukker frem eftersom de blir ropt på. Overfor dig er det naturlig at jeg viser mig fra den verste siden.

Reiser sig og tar racketen.

Et sett til! Jeg må ha revanche.

EIGILL

Gider ikke. Du taper så allikevel.

PAUL

Bare vent! Jeg skal nok slå dig.

EIGILL

Du er begynt for sent. Du har vel ikke hatt stor anledning til å spille før.

PAUL

Riktig!

Barndommen min i én sum: tennisracket jeg ikke fikk.

EIGILL

Er det *min* skyld kanskje?

PAUL

Å, Gud vet. Jeg kommer fra folk som var dumme nok til å tro på den dyden dere har innprentet dem, for at de skulde holdes nede: sparsomhet.

Spar utlegg, spar glede, spar liv.

EIGILL

Men nå skal der ikke spares lenger. Nå har du innfunnet dig her.

PAUL

Akkurat.

Kom nu.

EIGILL

Nei, sier jeg.

CELINE *kommer inn i ridedrakt:*

Hallo!

Imorgen må De ride med mig, Paul. De skal få «Cinderella», henne vil De like! Tror du ikke, Eigill?

EIGILL *til Paul:*

Kan du ri da? Trodde din barndom var i én sum: ridehest du ikke fikk. Jeg går bort i stallen, jeg mor; for dere skal vel snakke åndelig. Morn så lenge.

Han går ut.

PAUL

Hvor har De gjort av Matti?

CELINE

Hun er oppe og prøver klær.

PAUL

Men må ikke *De* være med da?

CELINE

Matti har alltid vært meget selvstendig, og hun er ikke blitt det mindre siden De kom. Hun vil helst være alene med den motedamen som tok kjolene her ut. Det påstås at de har ikke noen kunde som er så nøie på det som Matti. Hun er i virkeligheten ytterst forfengelig.

PAUL

Er ikke det eiendommelig –?

CELINE

For en blind? Nei.

Hun er henvist til andres øine, og hun må *nære* dem. Ser menneskene noe likegyldig, sier de ikke noe. Ser de noe vakkert, får Matti vite det. Da lever verden for henne.

PAUL

Hun må være lykkelig som har Deres øine å se med.

CELINE

Tror De?

Jeg har prøvd ialfall. Og jeg synes det har gjort livet rikere for mig selv. Jeg

har *måttet* se – for Mattis skyld; jeg vet om en verden av farver, lys, bevegelse, som kanskje ikke mange andre.

PAUL

Har De alltid kunnet føle det sånn?

CELINE

Å nei.

Den første tiden var forferdelig. Den tiden da vi ennå håpet. Den desperate viljen til å håpe – det er det verste! De skjønner: Matti fikk hjernebetendelse ett år gammel, og da hun blev frisk, opdaget vi det – langsomt.

Dengang var det som jeg mistet Gud.

PAUL *interessert:*

Tror De på Gud?

CELINE

Man må være en mann for å spørre om Gud er til. I hvert fall for å spørre *slik*, så uten undren og forferdelse! En kvinne som har gjennomgått miraklet – dette ikke-noe, dette usynlige, som vokser inne i en og nærer sig der og får gjeller og lunger og en dag sprenger sig ut, blodig og pipende, et bitte lite menneske som ennå må få mat av kroppen, men nu utvendig fra! – helt til det får små bukser på sig – å en kvinne vet mer! Hun vet i det minste at det er gruffullt og rystende å tvile på mysteriet, Gud.

PAUL

Men så fant De Gud igjen?

CELINE

En dag skjønnte jeg det! Gud er som oss, det er ikke for ingenting at det står: vi er skapt i Guds bilde – han kjemper og lider som oss, tviler, får det ikke til. Og så plutselig lykkes det for ham! Og Gud er som en tindrende blå sommerdag.

PAUL

Men *hvordan* kom De til det?

CELINE

Ethvert menneske har *sin* vei til Gud, og det er kanskje det dypeste,

hemmeligste i oss.

PAUL

Jeg skal ikke spørre mer.

CELINE

Jo. Jeg har lyst å fortelle Dem det.

Det var fordi jeg elsket. Fordi jeg etter årelang fortvilelse fant igjen min mann, mitt menneske i verden. Fordi jeg var fullbyrdet.

Løfter armene i lykke.

Vender sig plutselig.

Nu De!

Fortell om Dem selv. Hva skriver De på?

PAUL

Jeg skriver ikke.

CELINE

Men neste gang?

PAUL

Jeg har ikke tenkt å skrive mer.

CELINE

Hvorfor ikke?

PAUL

Hvorfor skulde jeg?

Nu ruster verden, nu kommer krigen.

La oss holde oss til det vesentlige. Jeg tror ikke at mange av min generasjon skal dø på sottesengen.

CELINE

Nettopp nu er det bruk for mennesker som forteller at livet er edelt og godt. Som sier: krenk det ikke!

PAUL

Har jeg ikke skrevet? Har jeg ikke ropt ut? *Vi vil ikke!*

Men de som har avgjørelsen, har viktigere ting å tenke på enn livets

ukrenkelighet. De skal bevæbne de millionene som *vil!*

CELINE

Men ungdommen –

PAUL *tar avisen:*

Her står nettop et lite telegram om ungdommen. Unge engelske arbeidsløse stormer hvervingskontorene: gjør oss for Guds skyld til soldater!

CELINE

Forferdelig.

PAUL

Vi kan trøste oss. Mesteparten var så underernært at de ikke kunde brukes.

CELINE

Dette er ulykkelige mennesker som er drevet til desperasjon. Men de andre –

PAUL

De andre er de farligste. De sunde! De lever hver dag *foran krigen*. Men angst passer dem ikke. De kan ikke være unge og være redd bestandig. Så blir angsten til forventning, så marsjerer de syngende. Utbruddet – det blir befrielsen! Verden skal få se et mot som aldri før. Har De lest om den torpedoen som har en mann inne i sig, for å styre den mot målet? Slik vil de dø, jage inn i smellet!

CELINE

Elsker De håpløsheten?

PAUL

Nei. Men jeg vet at nu kommer volden.

CELINE

Og den kan ikke stanses?

PAUL

Bare med ny vold.

CELINE

Arbeiderne?

PAUL *nikker:*

De vil gjøre op regnskapet. De har krefter til det. *De vil kunne leve etterpå.*

CELINE

Og De?

PAUL

Jeg har røttene blandt det som skal dø. Jeg går under med skibet.

CELINE

Sånn har ikke et menneske lov å tenke!

PAUL *smilende:*

Så tenker jeg ikke sånn!

Så tenker jeg *ikke*; det var jo utgangspunktet. Så lever jeg som alle fornuftige mennesker fra dag til dag. Skjønner De ikke – det er dét jeg vil? Det eneste jeg vil!

CELINE

De vil helst gjøre verden til en dødscelle hvor menneskeheten venter på å bli avlivet, og De er så flink til å finne nye sprinkler for vinduet. Men jeg bærer over med Dem. For De behøver bare å se Dem om, og De vil se at sprinklene er ikke mer ugjennemtregelige enn en solstråle, og det er ikke døden vi venter på, men livet. Håpet! I mange måneder var her bare hårdhet og kulde nede i markene her; men nu har den grønne klorofyllen strømmet ti meter til værs – op fra døden! og suser i varm sommervind. Og blomstene – hvor var de? Nu er de sprunget op for å takke lyset.

Selv fabrikken der borte – den tar salpeter ut av luften, den tar styrke ut av ingenting, for at gresset og kornet skal gro – her og i land langt borte!

Hvem er De som våger: ikke å håpe?

MATTIS STEMME

Mor! Paul!

PAUL *reiser sig og vil gå henne i møte:*

Hallo, Matti!

MATTI

Hallo!

CELINE *dempet:*

Nei, ikke hjelp henne. Hun liker det best sånn.

Matti kommer langsomt nedover havegangen.

CELINE

Men hvad er det for drakt de har gitt barnet på –? En slag uniform og tropehjelm –

PAUL

Det er nyeste mote, skapt av krigen i Afrika. Siste skrik fra slagmarken –

CELINE *opbragt:*

Jeg skjønner ikke hvad de tenker på! Det kan kanskje passe for aktive, sportende mennesker; men dette –

PAUL

– minner om soldatene når de kommer hjem.

CELINE *til Matti:*

Sett dig her, Matti.

Jeg synes ikke om den kjolen. Absolutt ikke. Snittet.

MATTI *avledende:*

Neivel.

Hvad snakket dere om?

CELINE *med en viljesanspennelse:*

Å, om livet. Om hvor alle sorger blir små på en slik dag!

Jeg kommer til å huske en samtale jeg engang hadde med sir Henry – vår engelske venn. Han fortalte om krigen. Ikke et ord nevnte han om sine to sønner som jeg vet falt. Han snakket bare om en hest som hadde vært med ham hele tiden og ennu levde. *Dens* strabaser, *dens* lidelse, og *dens* lykke ved å gå på de grønne markene idag.

Det var som han elsket den dypere enn de to døde, og kanskje er det så. Han og hesten er bundet sammen med et sterkere band: livet. *De lever begge!* Han kan legge kinnet sitt inn til det som er nærere enn minnet: den varme, vennlige mulen!

Dengang syntes jeg det var komisk, hvad han sa. Men det slår mig bestandig

at vi kan lære noe av alle mennesker.

Reiser sig.

Hvad tenker jeg på! Jeg skal hente Bertram. Matti, vet du om bilen er inne?

MATTI

Nei, Nordbø kjørte nettop av garde med blomster til dine syke.

CELINE

Så tar jeg Eigills.

Hun går.

PAUL *lener sig fremover mot Matti:*

Eigill – hvordan er ditt forhold til ham.

MATTI

Jeg kjenner ham ikke stort. Han har vært meget borte, på skole, i utlandet.

Nøler et øieblikk, knytter så hendene, sier rolig:

Det er meget jeg liker ved ham. Jeg vet hvor jeg har ham. Han har den sundes uvilje mot et menneske med en skavank.

PAUL

Stans nå.

MATTI

Hvorfor det? Han er naturlig. Jeg husker en gang jeg gikk en tur med hunden min, plutselig vilde den ikke gå lenger. Og en mann fortalte mig at her kom alle dyr tilbake. Der lå en overkjørt hund lenger fremme i veien.

PAUL

Nå kan det være nok, Matti.

MATTI

Hvad er i veien med kjolen min.

PAUL *setter i å le:*

Sånn skal det være!

MATTI

Det er ingenting å le av.

For dere *hwisket*, Jeg følte at der var noe som jeg skulde holdes utenfor. Mor er det beste og kjærligste menneske i verden, det er bare det at jeg føler bestandig

under all naturligheten en godhet som aldri vil slippe mig! – Hun aner det ikke selv, men jeg forstod fortellingen hennes om engelskmannen og hesten: vi må være lykkelige over livet – *hvad* vi har mistet og *hvem* vi er.

Stryker sig nedover kjolen.

Nå, hvad er det med den?

PAUL

Den har et slags militært snitt; den minner om krigen. Og du, Matti, må bare minne om det som er skjønt og godt i livet: fred.

MATTI *halvt bitter, halvt smilende:*

Jeg vet ikke hvordan en uniform er. Jeg har aldri følt på noen soldat.

PAUL

Jeg skal lære dig å føle på noen, jeg.

Han ler mot henne. Matti ler tilbake. Han kysser henne:

Du, Matti min.

MATTI

Men er du *min*?

PAUL

Ja.

MATTI

Men *freden* din tror jeg nå ikke jeg vil være. Jeg har lest hvad du skriver om damene dine – jeg er sikker på at de var *vemmelige* –: du måtte alltid skape dem om efter ditt eget hjerte, skriver du, du tok meter på meter av dig selv og klædde dem op, og til slutt var de akkurat sånn som du vilde ha dem, og da var de ikke til å holde ut.

PAUL

Det er usselt å anføre mine verker mot mig. – Matti! Når skal vi reise?

MATTI

Mor sier hun kan ikke tenke sig huset uten mig. Og far: tidligst om et halvår.

PAUL *grøsser:*

Jeg skal *prøves!*

MATTI

Ja, det var sant, jeg skulde ha spurt dig: Tar du mig for pengenes skyld?

PAUL

Ja, nærmest.

MATTI

Endelig et svar!

Hvor skal vi reise?

PAUL

Siam, China, Stillehavet.

MATTI

Fortell.

PAUL *lukker øinene:*

Sol. Het sandstrand. Salt på huden din når jeg kysser den. Desember hjemme

–

MATTI

Alltid desember hjemme?

PAUL

Ja, alltid. Lukt av blomster med vinden. Sus av brenningen. Evig. Og hele marerittet langt borte: hat, blod, myrderi. Vi to – utenfor. Fjernt fra menneskene. Nær livet.

MATTI *i et ekko:*

Vi to.

Smiler.

Så flink, så flink du var.

PAUL

Hvordan?

MATTI

Sus og lukt. Nå skal du få lov til å se.

PAUL

Regnbuefarvede fisker, purpursjø i kveldingen, rød jord, blå skygger, morgenhimmelen som grønn kinesisk jade, brune, nakne kroppar –

MATTI

Nå har du sett nok!

PAUL *reiser sig:*

Bryster –

Kom nå!

MATTI

Jo du er mig en fin en!

PAUL *tar henne om håndleddene:*

Og du vil være freden min, allikevel?

MATTI *vender sig mot ham:*

Jeg vil det som du vil, jeg, Paul.

De går opover mot huset.

EIGILL *kommer inn:*

Du, Paul!

PAUL *stanser, mens Matti langsomt fortsetter alene:*

Ja?

EIGILL

Du husker de tusen kronene dine som jeg skulde investere for dig. De siste pengene du hadde –

PAUL *nikker.*

EIGILL *gjør en bevegelse bortover mot fabrikken:*

Jeg satte dem like godt i Nationalt Kjemisk Koncern. Så du alt nu kan føle familieformuen på pulsen.

PAUL

Takk for dét.

Vil gå opover.

EIGILL

Du vil ha glede av den aksjen din. Den stiger alt. Papirer i den bedriften har nemlig en eiendommelighet. De går alltid op når det ser mindre fredelig ut i verden.

PAUL

Dette har jeg ikke visst. Dette har jeg ikke bedt dig om.

EIGILL

Har du bedt mig om å tape pengene dine kanskje? Nå!

Si mig: er det ikke her du vil høre hjemme?

PAUL ser ham inn i øinene:

Jo, jeg vil høre hjemme her.

Han går hurtig opover mot Matti.

II

Sommerkveld i arbeiderstrøket. Rekke av egne hjem med haver foran. Scenen foregår utenfor Haraldsens hus; et lavt hvitt stakitt til høire mot nabobaven.

Fru Rud, ung, blek og slitt, står der inne og henger op klæsvask, mens hun holder et øie med barnevognen. I bakgrunnen går veien forbi. Vi skimter, som i forrige billede, fabrikkene opover fjellsiden, men denne gang nærere. Nede på jordet høres rop av gutter som spiller fotball, og det bløte dunket av ballen mot gresset.

FRU HARALDSEN femti år, kommer vaggende ut og henter aftenavisen som er kilt inn i havegjerdet, sier til fru Rud:

Fælt med denne krigen!

FRU RUD

Godt at den er så langt borte.

FRU HARALDSEN

Åssen har ongen det?

FRU RUD

Han kommer sig nå.

Jeg trur det var den lange streika før han blev født som gjor'n så ussel. Å, han var glupsk inne i mig, men det var så lite å ta av.

FRU HARALDSEN

Bra at streika er slutt nå!

FRU RUD

Måtte den til, når vi tapte allikevel?

Tre småpiker kommer løpende inn, og leker pakkeball på Haraldsens trapp.

DEN ENE messer, mens hun slår ballen:

Jeg liker ikke Øivind,
jeg liker ikke Tor,
jeg liker ikke Bjarne,
jeg liker ikke Oskar,
jeg liker ikke Henry!

DE TO ANDRE

Hun liker bare Hans!

De to løper leende ut, pakkeballspillersken efter.

FRU HARALDSEN *begynner å le, så barmen disser:*

Ja, disse onga!

ARVID HARALDSEN *21 år, kommer ut på trammen.*

FRU HARALDSEN

Har du nå sittet og lest i hele dag, Arvid! Gjør du ikke nok av det oppe på Høiskolen!

ARVID

Må nok til.

FRU HARALDSEN

Å skal du hen?

FRU RUD

Det er nå vel ikke nødvendig å spørre om. Sommerkvelden!

ARVID *ler:*

Det var ikke så vel!

Til moren:

Jeg skal bort på laboratoriet.

GUTTEROP *utenfor:*

Centr da vel!

Legg'n over, Hans!

EN KVINNESTEMME *hauker:*

Hans! Du skal inn og legge dig, Hans!

GUTTEROPENE

Spark nordover!

Heia, Øivind!

ARVID *lytter smilende:*

Jeg kjenner den så vel, den siste stunden, når det tok til å mørkne nede på jordet! Da var det ikke råd å gå hjem, selv om vi knapt kunde se ballen; da var det eneste i verden: ikke å miste et minutt!

FRU HARALDSEN

Dom er aldeles som svalene, kvitrer og farer omkring når sola går ned; vil ikke legge sig!

HARALDSEN *kommer inn haveporten: Han er en eldre, traust arbeider; glad og stolt over sønnen:*

Nå, du står på farten.

ARVID

Jeg tror jeg skal få en jobb som assistent for resten av ferien. Det er det jeg skal bort og snakke om.

HARALDSEN

Da blir det kanskje ikke noe av fisketuren vår til fjells, på lørdan.

ARVID

Den *må* vi nå få, før jeg reiser, – enten det blir sånn eller sånn.

KVINNESTEMMEN

Nei, nå *får* du komme og legge dig, Hans!

ARVID *idet han går ut grinden:*

Ikke legg dig, Hans!

FRU RUD *ser efter ham:*

Ja, det er en kjekk gutt!

Og han skal jo være så begava.

FRU HARALDSEN *soler sig:*

Ja, dom sier det. Jeg vet nå ikke, jeg.

FRU RUD

Men det er nå vel *dyrt* å ha ham på Høiskolen –

HARALDSEN

Vi har et lån, da –

FRU HARALDSEN

Og han er ferdig til jul!

FRU RUD

Han ender sikkert der oppe i sydbakken, i en av ingeniørvillaene, får se sola om våren en måned før far'n og mora si.

FRU HARALDSEN

Det er nå vel ikke det verste som kan hende'n.

CELINE *går forbi ute på veien, stanser ved stakittet, nikker inn fru Haraldsen:*

God aften, fru Haraldsen!

God aften, fru Rud. Jeg skal bort og se Helene Haugen. Vet De hvordan det står til?

FRU RUD

Det er visst det samme.

CELINE

Og hvordan har vesle Leif det?

FRU HARALDSEN *rørt, dempet til mannen:*

Hun husket navnet!

FRU RUD

Jo takk, bedre.

CELINE

De ser blek og sliten ut, fru Rud.

FRU RUD *ser på henne:*

De vet: vi har hatt en vanskelig tid.

CELINE *rammet:*

Men nu sier alle vi går bedre dager i møte.

Tar sin tilflukt hos barnet:

Så skjønn han er! Sånne store, skinnende blå øine!

FRU HARALDSEN *rørt:*

Å, Herregud.

CELINE *løfter hodet, beveget:*

Der er mange slags urett i verden. Jeg kjenner kanskje til det, jeg også. De skal tro mig, fru Rud. Jeg vilde bytte i dette øieblikk med Dem, hvis jeg hadde et barn som så.

Farvel!

Hun går videre.

FRU HARALDSEN

Hun er makeløs!

STEINBØ *en ung arbeider har stått ute på veien ved porten inn til Haraldsen. Nu kommer han inn:*

Jeg syntes det var fært det hun sa, jeg!

Hun vilde bytte! Det var akkurat som vi skulde misunne dem der oppe. Vi misunner dem ikke. Vi vil ha dem vekk, for å lage en rettferdigere verden.

FRU HARALDSEN

Prøv nå å være litt menneskelig, du au!

HARALDSEN

Det er lenge siden jeg har sett dig, Steinbø.

FRU HARALDSEN

Jeg så dig nedpå brua i middags. Har du fått ferien din?

STEINBØ *smilende:*

Ja. Jeg har fått ferien min.

FRU HARALDSEN *ser på ham:*

Ble du ikke tatt inn igjen?

HARALDSEN *forbitret:*

Det er det gamle. Rasjonaliseringen.

FRU HARALDSEN

De begynte med de yngste, hørte jeg.

STEINBØ

De begynte med de farligste. Men nå er det viktigere ting det gjelder. Nå gjelder det solidariteten som aldri før. Dere vet det: de legger driften om til krigsproduksjon.

HARALDSEN

Å, dom sier så mye.

STEINBØ

Men du som er tillitsmannen vår, har vel øine å se med! *Så* du ikke, at de installerte nye apparater?

Du vet nå vel hvordan de ser ut! Du arbeidet jo her under krigen.

HARALDSEN

Jeg kan si så mye: jeg likte ikke akkurat det jeg så idag.

STEINBØ

Der er bare ett svar: *streik*.

FRU RUD *trykker barnet til sig i angst:*

Nei! Det må ikke begynne nå igjen –

GUTTEROP

Skyt da, Hans!

Jubel nede på jordet.

HARALDSEN

Ingen av oss liker vel det arbeidet.

Men vi får huske: gjør ikke *vi* det, gjør andre det.

STEINBØ

Ja. Slik tenkte dere under den siste krigen også. Hvor mange prosent av det sprengstoffet som gikk med, var det dere leverte?

Dere tjente jo så godt den gangen at dere kunde bygge nytt Folkets hus. Med litt hjelp av bedriften!

Det måtte være fint å se det røde flagget folde sig ut åpningsdagen og vite at blodfarven var ekte nok, blodet fra alle de som dere hadde hjulpet med å spreng i filler.

HARALDSEN

Sånn tenkte ingen den gangen.

STEINBØ

Men vi *skal* tenke sånn!

FRU RUD

Vi vil da fred! Men åffer skal vi som har det tyngst, alltid ta den største børen?

Er det det vi er skapt til?

STEINBØ

Ja. Det er det vi er skapt til.

FRU HARALDSEN

Jeg skal si dig noe, jeg, Steinbø – Sånn snakka du ikke, hvis du hadde arbe'.
Og ikke hvis du hadde *andre* å tenke på. Barn som skulde frem.

STEINBØ

Ongene mine skulde ikke frem, dersom de måtte svikte det som de andre slåss for. Og du veit godt hvorfor jeg ikke har arbe': fordi jeg ikke holdt mig i bakerste rekken under streiken. Men nå skal jeg nevne for dere en som *hadde* arbe'. Husker dere 'n Ottar som lå her med den Bergens-båten i våres. Igår fikk han fem års tukthus i Tyskland, for å ha utdelt flyveblad.

Veit dere hvem som hadde skrevet et av de opropene om fred? Han Paul Berner som holder sig med den blinde dattera oppe hos generaldirektøren. Han og noen andre forfattere gir fem kroner hver om måneden, for å arbe' for freden, i Tyskland.

Men 'n Ottar fikk fem år, og den tyskeren han gav bla'ene til, blev halshugga, med handøks.

Glem ikke én ting: der er mange som stoler på oss. *De venter på oss.*

HARALDSEN

Jeg har vært med på streiker før du blev født. Jeg tenker jeg har tatt min tøn så godt som noen.

Men jeg er ikke så ansvarsløs at jeg sier til kameratene mine: Nå har vi kjempet i fire månter og tapt. Nå gjelder det å tape en streik til.

STEINBØ

Her er det ikke en vunnet eller tapt streik det står på. Det er *livet* for alle mennesker det gjelder. Det er siste kneiken opover bakken. Så er vi oppe, mann!

HARALDSEN

Det kan kanskje være langt igjen ennå. Vi har hatt følge hittil, Steinbø. Men her tenker jeg vi får skille lag.

STEINBØ

Om jeg så skal gå fra hus til hus i hele byen, så skal jeg få skreket det ut: at det er en forbrytelse vi er med på! Du skal komme til å skjønne det, du og. Vi må ta en kamp på dette, – verre, hardere enn noen gang før.

En ung lysklædd pike sykler langsomt forbi med hånden på en ung gutts skulder. Der er en sånn fred og lykke over dette bildet, at alle uvilkaarlig ser ut på veien.

FRU RUD følger dem med blikket, vender sig så til Steinbø:

Men vil dere vi aldri skal få leva da?

STEINBØ nesten mildt:

Jo. Det er jo det vi vil.

KVINNESTEMMEN hauker opgitt ut i sommernatten:

Nei. Nu *må* du komme, Hans!

III

Generaldirektør Stens kontor; i bakgrunnen et veldig vindu, hvor fabrikk-anlegget som vi ante i de tidligere scenebildene, plutselig rykker oss rett inn på livet.

BERTRAM avslutter en diktat til sin sekretær, da direktør Håvind kommer inn:

Und für nächsten Monat haben wir Vorbereitungen getroffen die Produktion noch mehr zu erhöhen. Mit vorzüglicher og så videre.

Takk skal De ha.

SEKRETÆREN går.

BERTRAM

Si mig, direktør Håvind.

Står De i *meget* livlig brevveksling med Mühlenberg i Berlin?

HÅVIND

Som teknisk direktør sender jeg barn selvsagt rapporter som jeg tenker kan

ha interesse.

BERTRAM

De strekker Dem meget langt i Deres tro på hvad som interesserer ham.

HÅVIND

Hvad mener De?

BERTRAM

Det hender at jeg rådfører mig med Dem og andre medarbeidere før jeg træffer en beslutning. Jeg har en følelse av at Berlin kjenner mine betenkeligheter – eller skal vi si: ubesluttksomhet, direktør Håvind? lenge før avgjørelsen foreligger.

HÅVIND

Det kunde jo tenkes at Mühlenberg bygger på sine egne iakttagelser.

BERTRAM

Nå?

HÅVIND

Han festet sig muligens ved at De nølte med å utkommandere militær under streiken.

BERTRAM

Ja, jeg gjorde det.

Går et slag, vender sig:

Er det ikke på tide, Håvind, å glemme det som er roten til all uoverensstemmelse mellom oss? En måtte bli den første; og jeg har latt mig fortelle at det var på faglig basis jeg blev utpekt.

HÅVIND

Om Deres faglige overlegenhet er ikke jeg den rette til å uttale mig.

BERTRAM

Nei. De er ikke det.

HÅVIND

Men det er kanskje ikke faglig dyktighet det kommer an på, for en leder idag.

BERTRAM

Så.

HÅVIND

De har vennet Dem til et system med arbeidskamper som til syvende og sist vil ødelegge industrien. De ser ikke at en ny tid er i anmarsj, med en eneste jernhård vilje på arbeidsplassen: *vår*.

BERTRAM

Men jeg gjetter nesten hvem som ser den. Hør. Jeg gir Dem en advarsel. Enten vil jeg kunne drøfte bedriftens anliggender med Dem i full tillit, eller jeg er nødt til å skaffe mig en annen medarbeider. Er det klart?

Annet var det ikke.

HÅVIND *går.*

BERTRAM *tar hustelefonen:*

La ingeniør Eikrem komme inn.

EIKREM *en ingeniør i tredveårene, utpreget fagmenneske, kommer inn.*

BERTRAM *smilende:*

Vær så god! Jeg har en anelse om hvorfor De kommer, Eikrem.

EIKREM

Har De fått se på det som jeg har gjort?

BERTRAM

Det er utvilsomt et betydelig arbeid. Som kjemiker kan jeg si Dem at jeg har gjennomgått det med interesse og respekt.

EIKREM

Ikke sant ... De ser for en uhyre betydning min metode vil ha for hele produksjonen.

BERTRAM

Jeg gjør det.

EIKREM

Når vil De innføre den ved fabrikkene?

BERTRAM

Den vil ikke bli innført.

Stillhet.

EIKREM

Samme grunn som sist?

BERTRAM *nikker:*

Her er så stor kapital investert i det maskineriet vi har, at det må forrentes først. Men vi vil selvsagt kjøpe oppfinnelsen av Dem.

EIKREM

For å låse den inn i jernskapet – inn til de andre?

BERTRAM

Ja.

EIKREM

Det er kanskje én grunn til – for ikke å gjøre bruk av den.

BERTRAM

Hvilken?

EIKREM

Krigsproduksjonen.

BERTRAM

Anstill Dem ikke moralsk, når De ikke mener det.

EIKREM

Jeg trodde da jeg blev ingeniør, at jeg skulle tjene produksjonen, ikke profitten.

BERTRAM

En illusjon som mange av oss har hatt.

EIKREM

Men nu vil jeg ikke lenger! De får betrakte denne samtalen som en opsigelse.

BERTRAM

Jeg gjør Dem oppmerksom på at der er en klausul i Deres kontrakt som hindrer Dem i å ta ansettelse annetsteds, før to år er gått.

EIKREM

Men dette er livegenskap!

BERTRAM

Det står Dem fritt for å uttrykke Dem slik. Jeg vil kalle det: lojalitet mot Deres bedrift.

EIKREM

Jeg har skapt en ny metode, jeg har ført noe videre, jeg har krav på å få det virkeliggjort –

BERTRAM

De får en check på ti tusen kroner, og et tillegg på to hundre kroner måneden.

EIKREM

Men skjønner De ikke! Jeg er i mine beste år nu! Jeg må ikke stanses på denne måten, jeg må få prøve mig!

BERTRAM

Se tiden an! Så skal vi se hvad vi kan gjøre for Dem. Eikrem.

EIKREM

Nei! Hun sa det til mig. konen min, før jeg gikk hjemmefra imorges. Stå fast, Einar! sa hun. Ellers går du til grunne på det, sa hun.

BERTRAM

La mig ennu engang få gjøre Dem opmerksom på at her foreligger ikke noe valg.

Checken skai bli sendt bort til Dem i løpet av dagen.

Han reiser sig og strekker hånden frem.

Farvel.

EIKREM trykker den mekanisk og går. *Bertram står et øieblikk ved vinduet. Hustelefonen ringer, han tar den.*

BERTRAM

La ham komme inn.

HARALDSEN inn.

BERTRAM

God dag, Haraldsen.

HARALDSEN

God dag.

BERTRAM

Nå.

HARALDSEN

Det er det: vi liker ikke det som foregår på fabrikken om dagen.

BERTRAM

Noe spesielt, eller i sin almindelighet?

HARALDSEN

Å, det er nok noe spesielt vi ikke liker: *ammonium-nitrat*en.

BERTRAM

Jeg er glad over at De kom for å drøfte dette.

HARALDSEN

Vi vil ikke være med på å produsere noe som lukter av krig?

BERTRAM

Svar mig på én ting, Haraldsen. Tror De jeg ønsker krig?

HARALDSEN

Nei.

BERTRAM

Godt. Jeg vil gå lenger: nevnt mig den industrimann i dette land som ikke med glede gav avkall på alt øket utbytte, hvis det bare kunde være fred.

HARALDSEN

Men likevel –

BERTRAM

Ja. Allikevel!

Vi kan ikke produsere hvad vi vil, men hvad vi kan få solgt. Det er det eneste vi kan holde oss til.

Ennu er ikke krigen kommet. Ennu ruster man bare, for å avverge den. Ingen

skulde det glede mer enn mig, om verden vilde ta fornuften fangen; men vår oppgave er å tilfredsstille en efterspørsel, ikke å preke moral.

HARALDSEN

Å nei; jeg tror ikke vi vil tilfredsstille den efterspørselen.

BERTRAM

Hvad så?

HARALDSEN

Vi krever krigsproduksjonen stanset.

BERTRAM

Jeg går inn på Deres tankegang. Vi stanser fabrikkene, vi avskjediger hver eneste mann for *godt*. Er De så fornøid.

HARALDSEN

Sånn hadde jeg nå ikke tenkt det.

BERTRAM

Men sånn hadde *jeg* tenkt det! Vi er nettop kommet i gang etter en streik som jeg på forhand fortalte dere at dere vilde tape. Det var ikke bare harme jeg følte, Haraldsen, i de månedene, men sorg også over en slik meningsløshet.

HARALDSEN

Men ongene våre følte noe som kanskje generaldirektøren ikke følte –

BERTRAM

Ingen bad dere! Ingen tvang dere!

Men De skal vite: en arbeidsstans nå blir den siste i bedriftens historie.

Her har gang på gang vært forslag om å overføre hele produksjonen til utlandet, hvor vi kan kjøpe billigere arbeidskraft. Men jeg har kjempet mot med nebb og klør. Jeg har *villet* seire, og jeg har seiret.

For jeg har vært med å bygge dette stedet fra grunnen, jeg husker som det var idag den sommerkvelden jeg kom her første gang; her var bare ville fjellsiden og fossen, og nede ved fjorden noen fattigslige gårder. –

HARALDSEN

Jeg var også med fra begynnelsen.

BERTRAM

Husker De den natten, det første anleggsåret, da raset gikk oppe ved Juvassdemningen. Husker De hvor vi slet med å få steinene vekk. Til min siste dag vil jeg høre skrikene fra dem som lå under. Jeg har ennu arr i hendene mine fra den natten.

Jeg minnte Dem om det ifjor da De fikk tyveårsmedaljen, og De husker kanskje også jeg sa at den høieste lov i verden er alle menneskelige interessers solidaritet.

HARALDSEN

Jeg kjenner bedre solidariteten med kameratene mine hele jorden over, hvis en krig skulde bryte løs nu. For det har alltid vært slik: det er dem som kommer under steinene.

BERTRAM

Behøver De absolutt å anlegge slike perspektiver, Haraldsen? Det er ikke alle som gjør det. Jeg kan nevne en episode for noen tid siden: Mannskapet på en norsk båt gikk fra borde, fordi de nektet å føre krigsmateriell til Afrika. Men deres egen organisasjon sendte dem et telegram: *gå ombord igjen*.

Hvad vi har å avgjøre, er det som skal skje her. Jeg vil en eneste ting: holde fabrikken i gang, gi arbeid til mine folk.

Hvad vil De? De vil katastrofe. Tør De ta ansvaret?

HARALDSEN

Jeg skal legge det frem for foreningen.

BERTRAM

Nei! Det er noe annet De skal legge frem. Jeg akter ikke lenger å arbeide under denne utryggheten.

Vi kan vente oss angrep i avisene som krever at krigsproduksjonen skal stoppes. Jeg forlanger at arbeiderne henstiller til regjeringen at produksjonen holdes i gang.

HARALDSEN

Det gjør vi aldri, generaldirektør Sten.

BERTRAM

Jo, dere gjør det.

Pleier jeg å holde det som jeg lover?

HARALDSEN

Ja.

BERTRAM

Så skal jeg gi Dem et løfte.

Hvis dere ikke av all kraft støtter bedriften i denne tiden, legger jeg hele byen øde innen seks måneder. Det er mitt eget liv, femogtyve år av søvnløse netters bekymringer, av dagers slit og glede, som jeg raserer, men jeg må.

Hvert eneste menneske her er avhengig av bedriften; når vi bryter op, kommer butikkene, skolene, hjemmene til å spikre døren igjen. Ingenting blir tilbake, ikke engang forsorgen!

Jeg skal gjøre denne byen utdødd som et nytt Pompeii. Dere vil bli et tog av titusen hjemløse langs landeveiene, dere vil ligne flyktningene i den krigen som kanskje *aldri* bryter ut!

Forstår De mig nu?

De to mennene står og ser på hverandre.

BERTRAM

Tør De allikevel ta en kamp?

HARALDSEN *svarer ikke, senker blikket.*

TREDJE AKT

I

Hallen. Over midnatt. Paul og Eigill sitter og drikker. Ansiktene er hvite og anspente. Paul reiser sig og går et slag rundt i værelset.

PAUL

Det er godt med krusifikser her i huset. Ikke ualmindelig i rike hjem. Jaja. Det må være tiltalende å se Ham som pisket pengevekslerne, så omhyggelig

spikret fast.

EIGILL

Skal du snakke om religion, kan du holde dig til mor.

PAUL

Du har ikke arvet stort av gudfryktigheten hennes.

EIGILL

Narr mig ikke til å le.

PAUL

Hvad er det egentlig mellom dig og din mor?

EIGILL

Raker det dig?

PAUL

Det interesserer mig fordi hun er et så usedvanlig fint og yndig menneske.

EIGILL

Ja, det må man late henne. Hun har fylt hele huset med ynde plus martyrium. Hun har vært så tapper at her ikke var til å puste. Hun har vært så god at alle andre tapte lysten.

Og *samtidig!* Jeg husker noe hun sa til far ute i haven engang, de visste ikke jeg var der.

PAUL

Hvad sa hun?

EIGILL

Ja, det vilde du ha likt. Ånei! Men har du hele livet ditt svømt omkring i en varm gjørme – for mor lager *stemning* av alt, hun, – kan du komme til å tenke: en stein er en anstendig ting. Alt som er hardt og kaldt, er godt.

Nikker mot krusifiksene:

Jeg har ikke noe til overs for greiene hennes.

PAUL

Det passer dig vel godt som ung, lovende forretningsmann også. Folk av din klasse vet at de er *true*, farligere enn noengang før. Nu er det ikke lenger Gud,

men vold, dere har bruk for.

EIGILL

Min klasse! Men du er utenfor. Du vil ikke slåss. Du vil bare snylte og stikke oss i ryggen.

Jeg har lest boken din. Kapitlet om de prostituerte. Først har du ligget med jentene, etterpå har du spurt dem hvordan de blev slik, *var det samfunnsforholdene?*

Og så har du skrevet, med ditt hjerteblod, for å få penger til bedre, dyrere kvinnfolk. Er det ikke sånn dere gjør det, dere med sosial harme?

PAUL

Jeg tror du har overdrevne meninger om sosial harme; om hvor meget den innbringer. Ta imot en prøvet manns råd: velg dig en annen levevei!

EIGILL

Stol på: Jeg vil heller jobbe på *min* måte enn på din. Av alle grunner!

Sånne som du spekulerer i folks utilfredshet. Men tenkte folk mindre, hadde de det bedre!

PAUL

I én retning har du drevet det langt. I mangel på fantasi. Å være uvidende om andre – det gir styrke. Bødlene i verden er ikke de grusomme, men de fantasiløse. Børs-spekulanten, statsmannen, generalen. De som ingenting vet om menneskeskjebnene bak! De har den rette morderkulden. Skål!

Én ting skulde jeg gjerne vite: myrdes her mer enn vi kjenner til? Selve grunnmalingen, morderfarven, har vi alle sammen, den er *likegyldigheten*. Er dette menneske levende eller død? Det er mig knekkende likegyldig!

I selve likegyldigheten ligger der en dødsdom. Men hvor mange utfører den?

For eksempel i gode hjem, hvor det kan gjøres i kultiverte former, og uten risiko for mistanke? Dannede, stillferdige mord med presentable motiver: griskhet, kalkylen etter å få mest?

EIGILL

Siden vi sitter i et godt hjem, – hadde du mot på et mord?

PAUL

Det er håndgrepet det kommer an på. Det gjelder å redusere håndgrepets motbydelighet til det minst mulige. Og der skulde jeg kanskje ha betingelser.

Det sies at for å være en god forfatter, må man *huske* godt. Jeg er ikke forfatter lenger, jeg er her. Men kanskje kunde jeg bruke fantasien til å *glemme* usedvanlig godt. Å koncentrere alle evner om å skyve en handling ut i et grenseland: gjorde jeg det? gjorde jeg det ikke?

Tar en liten flaske med sovemidler op av lommen. Stanser og lytter.

Hører du de arbeider nede i laboratoriet. Vet du hvad det er?

EIGILL

Nei. Men det er nå hyggelig å vite at de arbeider for oss, dag og natt. For oss, sa jeg. Tror du det er for dig, kanskje? Er det sovemidler du skal ta?

PAUL

Hyacin morfium. Jeg vil til sengs.

Heller en tablett ut:

Dette er en ypperlig vane som du også skulde legge dig til.

EIGILL

Takk, jeg sover utmerket.

PAUL

Det gjør jeg også. Men jeg tar ingen unødig risiko.

EIGILL

Nei vent.

Det kunde være et par ting jeg hadde lyst å snakke om. Men vi går op til mig. Nu har vi far og mor snart, særlig mor.

Reiser sig.

Jeg hadde nemlig tenkt at denne kvelden skulde være den siste du var her i huset.

PAUL *truende, på vakt:*

Så det hadde du.

EIGILL

Det passer mig ikke.

Er det femogtyve tusen du skal ha om året når du overtar Matti?

PAUL

Er du overveldet?

Jeg har regnet det grundig igjennom, og jeg er snarere bekymret. Vi er to, vi skal reise, se fremmede land, dyr sol, kostbare stjerner, luksusbrenninger.

Det er i virkeligheten i knappeste laget.

EIGILL

Det blir ingenting av!

Når den tid kommer, må det gå an å få Matti gift med en innenfor vår egen krets som kan forsørge henne.

PAUL

Har du utnevnt dig til eneste barn her i huset?

EIGILL

Du glemmer far!

Alle vet vi at du tar ikke Matti for hennes smukke øines skyld. Men far hater dig.

PAUL *hårdt, ettertenksomt:*

Det er riktig hvad du sier om din far.

EIGILL

Han trenger bare et lite puff. Imorgen tidlig snakker jeg med ham. Så er det ut! Gå tilbake dit du kom fra. Begynn på skrivingen igjen!

PAUL *ser sig om:*

Her var godt å være. Her var fred. Jeg er langt borte, når jeg er her.

Jeg har ikke noe å skrive om. Ingen har noe å skrive om! Jeg vil være her.

EIGILL

Du vil? Å nei. Jeg har bruk for pengene selv.

PAUL

Du synes her er én for mange av oss?

EIGILL

Ja.

PAUL

Om *jeg* syntes det samme! Kanskje jeg ikke har trang til å dele, jeg heller. Kanskje jeg har tilpasset ærgjerrigheten min etter det som har verd her! Å få mest! Jeg har vært lærvillig!

EIGILL

Du har trengt dig hit inn, og nå blir du lempet ut igjen. Mer er det ikke.

PAUL

Jeg er ikke en fremmed! Skiller jeg mig ut? Jeg har næringsvett, jeg også, – jeg har sviktet livet mitt. det vil jeg ha noe igjen for. Er jeg ikke begynt å ligne dig kanskje? Det er ansiktet *ditt* jeg ser, når jeg ser mig i speilet.

EIGILL

Da må du vel være glad!

PAUL

Ja! Jeg er glad!

Akkurat så glad at jeg har lyst til å knuse speilet.

EIGILL

Så det er sånn det føles – når man skal gå fra de pengene man forakter! Det er nå liv i pengene ennå, later det til. Be for dig, men det skal ikke nytte dig! Slikk føttene mine, for faen!

PAUL

Ta selterssen.

Så tar jeg flasken og glassene.

Eigill går op trappen. Paul tar sovemidlet op fra bordet, står et øieblikk og ser fremfor sig. Så følger han efter. Bertram og Celine kommer inn, selskapsklædd.

BERTRAM

Så du stjerneskuddet.

CELINE

Hvad ønsker du dig?

BERTRAM *legger armen om henne:*

Jeg har fått dét, som jeg ønsker mig.

CELINE *går fra ham:*

Det er noe jeg gjerne vil snakke med dig om.

BERTRAM

Jeg skal komme til dig om en halv time. Jeg har noe arbeide.

CELINE

Skal du inn på kontoret?

BERTRAM *ser på henne:*

Nei.

I laboratoriet.

CELINE

Hvad er det som foregår der nede?

BERTRAM

Viktige forsøk.

CELINE

Jeg skjønner de er viktige – og hemmelige – når du foretar dem her.

Med en ro som dirrer:

Er det så at hele driften er lagt om til krigsproduksjon?

BERTRAM

Ja.

CELINE

Men arbeiderne –

BERTRAM

De har bøiet sig.

CELINE

Men *du*, Bertram!

BERTRAM

Sett dig her, så skal jeg forklare dig alt.

CELINE

Nei, jeg vil ikke høre dette!

BERTRAM

Vil du eller vil du ikke?

CELINE *rolig, hårdt:*

Si det.

BERTRAM

Som du vet tilhører bedriften her et kjemisk kartell som består av en rekke fabrikker rundt om i Europa. Alle sammen er i fredstid innstillet på fabrikasjon av kvelstoffgjødning. I dette øieblikk er der behov for store mengder sprengstoff.

–

CELINE

Og dette *behovet* er det du vil tilfredsstille –

BERTRAM

Hør nu.

Der trenges *også* gjødningsstoffer. I aller høieste grad! Jorden må dyrkes dobbelt intensivt, ved at så megen arbeidskraft tas bort fra landbruket.

CELINE

Til krigen.

BERTRAM

Ja til krigen!

Kvelstoffgjødning vil altså være ytterst efterspurt, og vi kan faktisk bestemme vår egen pris.

CELINE

Men hvorfor holder du dig ikke til det?

BERTRAM

Riktig! Det er problemstillingen.

Det hele er et skjønnsspørsmål, en teknisk fordeling av oppgavene. Noen fabrikker må brukes til gjødning, andre til sprengstoff. Det er *ikke* et moralsk spørsmål. Det er grovt hykleri å anlegge den målestokken på det. Under disse omstendigheter er den produksjon som resulterer i et kornaks, ikke det spor

bedre enn den som resulterer i et kors.

CELINE

Gå fra alt, Bertram.

BERTRAM

Og la en eller annen Håvind slippe til? Nei! Dessuten, Celine! Vi hører til i dette samfundet. Det er meget i det som kan fylle oss med smerte og gru. Men det er vårt. Det har gitt oss mange lykkelige ting, skjønnhet, en egen verden hvis sprog vi forstår; det har gitt mig dig. Vi får være trofaste mot det til slutten.

CELINE

Resignasjon! Den likegyldigste følelsen i livet. Er der ikke noe som heter *kamp*?

BERTRAM

Vil du jeg skal gå over på den andre siden?

Vemodig bittert.

Ånei, Celine.

Jeg blir her. Og *kamp* blir her nok gudbedre på den posten jeg står.

CELINE

Jeg forakter dig.

BERTRAM

Nei. Det gjør du ikke. Da måtte du ha foraktet mig hver dag vi har levet sammen. For det vi snakker om i natt er bare en konsekvens av mitt arbeid gjennom mange år.

CELINE

Jeg trodde du visste veien. At du mestret alt og alle. Og det gjør du ikke. Derfor forakter jeg dig.

BERTRAM

Og jeg elsker dig.

Jeg elsker det ville sinnet ditt som reagerer sånn. Nu flammer du mot mig i forakt. Men hvad betyr det mot at du *flammer*?

CELINE *ser på ham:*

Vær ikke så sikker.

BERTRAM

Skal dette fjerne oss fra hverandre, Celine.

CELINE

Fjerne oss?

Jeg har hatt aktelse for dig. Nu vet jeg bedre.

Går nær bort til ham.

Men det har ikke fjernet mig fra dig.

BERTRAM

Hvad mener du.

CELINE

Det er som jeg er kommet nærere til dig. Til dig, Bertram.

Aktelsen er ikke mellom oss lenger, nu er du bare *min*. Skamløst!

Kysser ham.

Nu er det bare oss.

BERTRAM

Du ville Celine!

De går sammen bortover, på vei inn selv.

CELINE *stanser og peker på bordet, hvor askebegeret står:*

Her har Paul sittet.

BERTRAM *med kulde:*

Savner du ungdommen.

CELINE *ler.*

BERTRAM

Du er litt betatt av Paul.

CELINE *foran speilet:*

Så dum en mann kan være.

BERTRAM

Jeg så dere sammen ute i parken imorges. Du tok efter hånden hans –

CELINE

Skal jeg si dig noe. *Jeg kom fra dig*. Da falt der kanskje en glans av lykke, av forelskelse! på ham også.

BERTRAM

Så du er forelsket i ham –

CELINE

Det vilde være en overdrivelse om jeg sa: Jeg føler ingenting.

BERTRAM

Jeg tror dig ikke.

CELINE *løfter hånden og sverger.*

BERTRAM

Husk du har bedratt mig engang.

CELINE

Det vet jeg ingenting om. Jeg husker ikke det sludderet.

BERTRAM

Jeg husker det.

CELINE

Engang trodde du mig. At det var for din skyld jeg gjorde det. Alt vilde jeg gjøre for dig, for min kjærlichkeit til dig! Var jeg borte fra dig, kunde jeg gå i sneen med nakne føtter tusen mil for å finne dig.

BERTRAM

Men dette –

CELINE

Ja!

Dengang jeg hadde fått Matti, elsket du mig ikke lenger. Først ammelukten, melkelukten, jeg var mor, ikke det du vilde ha. Så kom hjernebetendelsen, jeg var sykepleierske, du glemte at jeg var kjønn. Derfor var det jeg gjorde det, jeg vilde du skulde vite at jeg var elskerinne. Jeg vilde vekke lysten din.

Jeg elsker dig.

BERTRAM

Du. *Min!* Celine.

Han slukker lyset. De går. Månestrålene faller på krusifikset.

MATTI kommer inn. Hun setter sig for å vente på noen. Plutselig bærer vi det går i trappen.

MATTI

Paul!

PAUL i et gisp:

Er det dig, Matti?

MATTI leende:

Blev du skremt?

Skal jeg tende lyset for dig? Du er ikke noe flink å finne frem, synes jeg.

PAUL

Ikke tend.

MATTI

Visste du ikke jeg kom?

PAUL

Jo.

MATTI

Jeg sa jeg la mig, for da tenkte jeg du blev forttere ferdig med Eigill. Sover han?

PAUL

Jeg vet ikke.

MATTI

Hyss. Hører du?

PAUL

Jeg hører ikke noe.

MATTI

Det var likesom en stønnet.

PAUL

Matti – skal vi gå op, og se –?

MATTI

Nei.

Vet du hvad jeg gjorde mens dere satt her. Jeg leste om igjen noen av artiklene dine om freden, Paul.

Jeg har fått dem skrevet av, alle sammen. Og først i natt forstod jeg hvad du mente –

PAUL

Hvorfor først i natt?

MATTI

Vet du hvad som skjer under føttene våre, Paul? Jeg hørte noen av ingeniørene snakke sammen ute i haven, de var oppe for å trekke frisk luft.

Det er en ny giftgass de eksperimenterer med.

Stillhet.

Er det ikke forferdelig?

PAUL

Jo.

MATTI

Det er som hele huset er forgiftet. Hele barndommen min, mors godhet, fars penger, alt er forgiftet! Det er du som har lært mig å forstå det –

PAUL *begraver hodet i fanget hennes:*

Å Matti –

MATTI

Er du redd for noe?

Lytter:

Nei. Nu er det stille ovenpå.

PAUL

Gå ikke fra mig.

MATTI

Hvad er det med dig i kveld, Paul.

PAUL

Ingenting. *Ingenting!*

Jeg lengter bare etter dig, Matti.

MATTI

Å, du min egen.

PAUL *kysser henne:*

Jeg elsker dig sånn.

Gi mig fred, Matti.

MATTI

Ja, Paul.

Teppet.

II

Neste formiddag.

Hallen. Et vell av blomster.

Bertram står, mørkkledde, ved vinduet.

BØRS *kommer inn og trykker Bertrams hånd:*

Kjære Sten. Jeg hører jeg kommer på en sorgens dag. Min inderligste deltagelse! Så plutselig. Uten forutgående sykdom?

BERTRAM

Eigill hadde alltid et dårlig hjerte.

BØRS

Tragisk!

BERTRAM

Kommer du sydfra –

Noe nytt?

BØRS

Mühlenberg var meget bekymret. Som du vet mener han at der rundt i Europa forberedes en rekke konkurrerende bedrifter, som bygger på fabrikkhemmeligheter herfra. Jeg vil ikke skjule for dig at han er meget opbragt over at det ikke er lyktes å komme spionasjen til livs.

BERTRAM

Det er lykket mig.

Jeg fikk rapporten fra vårt politi for en time siden. Jeg skal slå til.

Stillhet.

Men er det verd? Jeg har tenkt over mitt liv og min stilling i disse morgentimene. Jeg har bare et eneste ønske: å gå fra alt.

BØRS

Jeg kan forstå dig.

BERTRAM *ser forbauset på ham:*

Kan du det?

Det var merkelig!

Hvad er det som bringer dig på disse kanter? Jeg trodde du skulde være borte dine åtte måneder.

BØRS *beveget:*

Der kommer dager da man slår en strek over de meningsløsheter og overgrep som man har vært gjenstand for. Da blir landet som en gammel mor hos hvem man vil dele onde og gode dager.

BERTRAM

Hvad er hendt dig?

BØRS *dempet:*

Du gjør dig ikke noen forestilling om hvordan det står til ute i Europa. Jeg var nylig i München, da et aeroplan falt ned i en av gatene. *Luftbomber!* skrek folk, og styrtet bortover i panikk. Like etter så jeg en nattmanøvre over Paris – dér var samme følelsen: nå bryter det ut! hver dag kan det komme! Og tenk dig – disse byene fulle av millioner mennesker som vil trampe av gårde lik rasende bøfler! Nei, da vender man hjem – til uberørtheten og ensomheten!

BERTRAM

Hvor vil du slå dig ned?

BØRS

I en norsk fjelldal! Jeg vil dyrke jorden, jeg vil kare min egen ull. Jeg vil kunne

skaffe det nødvendige til mig og mine.

Og hvis det ikke går verre denne gang enn under verdenskrigen, hvis det bestående samfund ennu en gang viser sin livskraft – godt, da vender jeg tilbake, og ikke som en fattigere mann. Men hvis det verste skulde skje, er det godt håp om å overleve det i de bramfrie forhold jeg akter å leve under.

BERTRAM

Lykke til!

BØRS

Som gammel venn sier jeg til dig og Celine: følg mitt eksempel! Dette anlegget blir noe av det første bombeflyene tar. Få dig en liten gård, noe å falle tilbake på.

BERTRAM

Takk for ditt råd –

BØRS

Vær sikker på at min hustru og jeg vil sende dere mange varme tanker, der vi sitter oppe i ødemarken!

Han går. Celine kommer ned trappen. Hun er sortklædd.

CELINE *hviskende:*

Jeg forstår ikke uttrykket i ansiktet hans.

BERTRAM

Du skal ikke sitte der oppe, time etter time.

CELINE

Jeg har sett døde før. Jeg husker min mor. Det var som ansiktet fikk et klart, overjordisk lys, dagene etter hun var død. Ansiktet var som et løfte. Men Eigills uttrykk, det er så bittert, så hånlig. Og det er likesom han *gjennemskuet* noe.

BERTRAM

Lov mig, Celine: ikke gå mer dit. Det river dig bare op.

CELINE

Nei, det løfte kan jeg ikke gi dig. For jeg synes det er som Eigill vil si noe. Og jeg vil vite hvad det er.

BERTRAM *efter en stilhet:*

Jeg ringte med hans kompagnon nettop. Eigill hadde spekulert ganske meget i det siste og hadde hatt betraktelige tap; men ikke av en ekstraordinær natur.

CELINE

Så lite vi vet om hverandre! Han har vist oss et rolig ansikt, han likte jo best å holde oss på avstand, men *under* har der vært sorger, latterlige, meningsløse sorger –

BERTRAM

Jeg kunde jo så lett ha hjulpet ham –

CELINE

Han har ikke tordet gå til oss, Bertram. Han har vært ydmyket, skamfull. Hvorfor visste vi ikke at det var slik han var.

BERTRAM

Vi skjønnte for lite. Vi er kommet til kort, Celine.

CELINE

Nei!

Dette kan ikke være slutten! Igår levet han, spilte tennis, snakket, tenkte, skulde våkne imorges, komme ned til frokost, han skal ikke ligge slik, med den bitterheten, som aldri, aldri hører op. For dette er jo ikke døden! Det er en misforståelse!

PAUL *kommer inn.*

BERTRAM

Paul – De var den siste som var sammen med Eigill. Merket De noe usedvanlig på ham?

PAUL

Nei.

BERTRAM

Nevnte han noe for Dem at han led av søvnløshet?

PAUL

Ikke nu. Men jeg husker han snakket om det i England.

BERTRAM

Ja; det var i England sovemidlet var kjøpt.

Var Eigill bekymret for sine forretninger, vet De det?

PAUL

Han var kanskje ikke helt fornøiet.

BERTRAM

Men derfra og til –

CELINE

Kan De gi oss noen forklaring, Paul?

PAUL

Det må ha vært en plutselig, uoverveiet innskytelse. Han syntes kanskje det ikke var så skremmende å gå over grensen mellom liv og død.

CELINE

Mener De at Eigill *trodde*? Trodde på et liv etter døden?

PAUL

Det var kanskje et liv *før* døden han ikke trodde på.

BERTRAM

De var ikke Eigills venn!

CELINE

Nei, nei, Bertram! Nu gjelder det å *forstå*! Vi er tvert imot meget lykkelige, Paul, over at De er her. At De kan støtte Matti denne tunge tiden.

BERTRAM

Du har rett, Celine.

Jeg har kanskje hatt imot Dem, Paul. La det være glemt!

Det er sjelden jeg ber om hjelp, men nu gjør jeg det.

Vet De mer enn oss?

For det mest tragiske for Eigills far og mor er dette at han i siste øieblikk ikke *vilde* dø. Han har krøpet fra sengen og bort mot døren. Han har villet rope om hjelp, men har ikke hatt krefter til det. Hørte De ingenting?

PAUL

Nei.

CELINE

Og vi –

BERTRAM

Selvbebreidelser kaller ikke gutten til live.

CELINE

Det er et bilde jeg ikke får bort. Eigill døende oppe i værelset sitt – fortvilet, *å så ensom!* Han lå like ved den vesle bokhyllen, med alle de slitte guttebøkene, og på veggen den utstoppede tiuren – den første han skjød! Det var hans barndom som var omkring ham, da han bestemte sig. *Sa ikke den ham noe?*

Nei, Bertram! Den sa ham ikke noe. Ikke noe om tillit og trygghet, ikke noe om kjærlighet. Det var kjærlighet som han ropte på, da han prøvde å komme sig bort til døren.

Han lå der og vilde leve. Men dette døde, store, forferdelige huset hørte ham ikke. Hva hjelper rikdommen oss? Den svarte ikke Eigill, da han skulde dø, og den svarer ikke mig.

Et dumpt smell høres nede i laboratoriet.

CELINE

Hvad var det? Var det noe som eksploderte nede i laboratoriet?

BERTRAM *med jernro:*

Det er bare en del av eksperimentet.

CELINE

Er du sikker?

BERTRAM

Ja.

CELINE

Ikke mer nu.

Ikke mer.

BERTRAM

Jeg må gå ned, og delta i avslutningen.

Jeg skal ikke være lenge.

Han går ned gjennom døren til laboratoriet.

CELINE til Paul:

De får bære over med mig.

Gi mig bare noen dager!

PAUL

Jeg kommer til å reise idag.

CELINE

Skal De reise ... langt?

PAUL

Ja. Langt og for bestandig.

CELINE

Hvad sier Matti?

PAUL

Matti forstår det.

CELINE

Men elsker De henne ikke?

PAUL

Jeg kan ikke elske. Ikke nok. Ikke varig. Det er noe som er sterkere, noe som roper på mig.

CELINE

Hvorhen vil De?

PAUL

Til krigen.

CELINE

Er det ikke Dem som alltid har skrevet om *fred*.

PAUL

I natt forstod jeg det. Hver gang det så fredelig ut i verden, følte jeg det som en uutholdelig byrde blev lagt på mig: du skal *leve* – på lang sikt! Men hver gang det mørknet til, da ropte jeg triumferende ut advarselen! *Jeg, fredshisseren! Jeg*

hjalp med å holde angsten vedlike, for den var vissheten om at det skulde komme dager da all skam, all svik skulde gå under.

Da vilde det bli fred.

Derfor sier jeg: velsignede krig!

CELINE

De stakkars grusomme menneske – frykter De ikke døden?

PAUL

Det er bedre å styrte døden i møte, enn å bli innhentet av den.

CELINE

Jeg kunde kanskje forstå noe – hvis det var en *sak* De vilde dø for. Men De –

PAUL

En sak? Det er for meget. Et menneske nu kan bare opnå en eneste lykke: å vite hvilken side han skal dø på. Det privilegiet har ikke jeg fortjent.

CELINE

Nu gir De svaret på noe jeg spurte Dem om engang: er det håpløsheten De vil? Men *jeg* vil ikke!

Mot Deres tilintetgjørelse setter jeg det som jeg tror på: barmhjertigheten!
Mot Deres mørke setter jeg et brennende lys: vår gode vilje.

Har De lest i avisene om røde kors-lasarettene som er blitt bombardert. Der ute i den krigen De går til, vil De treffe kvinner og menn som ikke vil øke grusomheten, men utrydde den.

Jeg har gitt noen penger, jeg har arbeidet litt, for å få ambulansene dit ut.
Ingenting har jeg gjort!

Men fra denne dagen skal jeg gi alle kreftene mine til det arbeidet. Jeg skal prøve på å være blandt motstanderne Deres; bestandig skal De møte det som jeg tror på.

PAUL

Jeg skulde ønske jeg kunde tro på det –

Dere heiser et flagg over noen telter; og drepes et menneske der inne, roper verden op i avsky. Midt i en krig, hvor titusener blir blindet, sønderrevet,

gasskvalt, blir der skapt en løgn om at et menneskeliv betyr noe.

Barmhjertigheten gjør at krigen blir tålt, krigen er ikke bare ond!

Alt tjener det samme, hat og barmhjertighet, kampen for fred, kampen for krig, slenges inn på det store bålet *hvor alt brenner!*

CELINE *heftig beveget:*

De mener: der skal ikke være plass for godheten i verden? Er det dét De vil?

Jeg har mistet en sønn idag. Han er gått ut av livet, kanskje fordi vi ikke holdt nok av ham. Jeg vilde så gjerne gjøre noe godt igjen mot livet; er det min *vilje* De prøver å ta fra mig?

Han setter sig. Plutselig slår hun hendene for ansiktet.

PAUL

Jeg skal gi Dem en gave. Eigill tok ikke livet av sig.

Det var jeg som drepte ham.

CELINE *har reist sig:*

Dette er ikke sant –

PAUL

Jo. Jeg hatet ham. Jeg helte gift i glasset hans.

CELINE

Har De myrdet gutten min –

PAUL

Ja.

Det er ikke nødvendig at De går til politiet med dette. Det vil bare skaffe Dem ubehageligheter; mig kommer man, i tilfelle, ikke å få tak i.

CELINE *vilt:*

Hvad kommer Deres skjebne mig ved. Gå! Gå til krigen, til mordene – der hvor De hører hjemme.

PAUL *går. Et lavt stønn høres fra kjelleren, det stiger, uutholdelig i sin angst og smerte, det fyller rummet, det er krigen. Så dør det langsomt bort. Celine har stått stiv og lyttet, nu går hun mot døren ned til laboratoriet. Bertram står i døråpningen. Han river gassmasken av sig. Han er likblek; går fremover og synker ned i en stol.*

CELINE

Hvad er hendt?

BERTRAM *med vanskelighet:*

Tre drepte.

En kolbe eksploderte.

Ser henne inn i øinene.

Giftgass. Du hadde rett, Celine. Du kan anklage mig.

CELINE

Jeg anklager dig ikke.

BERTRAM

Det var to av mine beste folk, og en tredje som aldri skulde ha vært der, en sønn av Haraldsen. Det kommer ikke å gå spurløst for sig ...

Fabrikk sirenen høres.

BERTRAM

Arbeidet blir nedlagt ved fabrikken.

CELINE

Haraldsen har en død sønn idag, men det har vi også.

BERTRAM

For arbeiderne finnes der ikke noe objektivt. Ikke sorgen, ikke døden. Dessuten: vi har bare en død sønn, Haraldsen en drept.

CELINE

Eigill blev drept.

BERTRAM *hviskende:*

Hvad vet du om dette.

CELINE

Paul fortalte mig det. Han gav gutten vår gift. Han hatet ham, sa han.

BERTRAM

Hvor er han?

CELINE

Han er reist.

BERTRAM

Har du varslet politiet?

CELINE

Nei.

Bertram tar røret. Celine stanser ham.

CELINE

Husk på Matti. Vil du vi skal slepe henne gjennom en slik rettssak?

BERTRAM

Men skal denne morderen gå fri?

CELINE

Det var ikke til frihet han gikk. Jeg så det på ham.

Fabrikk sirenen høres igjen.

CELINE

– Men nu er det dig. De får ikke gjøre dig noe ondt.

BERTRAM

Er der noe mer som kan ramme oss, Celine?

CELINE

Du skal kjempe.

BERTRAM

Var det ikke dig som vilde jeg skulde gå fra alt.

CELINE

Ikke nu lenger!

De vil tilintetgjøre oss.

Vi har et blindt barn, en drept sønn, men de har ikke barmhjertighet med oss.

Vi vil vise vår gode vilje til å sone, men de tar ikke imot den.

De vil bare drive oss utfor stupet, men der stanser vi.

BERTRAM *reiser sig:*

Ja.

CELINE

Husk: *hvad* du gjør, står jeg ved siden av dig.

DIREKTØR HÅVIND *kommer inn fra laboratoriet. Han går hen til Celine og*

trykker henne deltagende i hånden, vender sig halvt mot Bertram:

Dette var forferdelig.

Går bort til Bertram og sier dempet, med trang til å pine:

Men tillat mig et faglig spørsmål: arbeidet ikke gassen altfor hurtig? Den virket såvidt jeg forstår på mindre enn et kvarter, og den burde bruke flere timer. Dens hensikt er jo ikke utelukkende å drepe, men å terrorisere. Slik at man betenker sig på å begynne krig.

BERTRAM *skjærende:*

De har fullkommen rett. Men det kan bøtes på ved å fortynne med Co2. Så vil den ta flere timer. Så vil der aldri mer bli krig.

Går fra ham.

HÅVIND

Arbeiderne samler sig til et demonstrasjonstog. De akter sig hit.

Jeg tenkte at De i denne tiden, som er så tung for Dem, kunde trenge en viss avløsning.

BERTRAM

Jeg tror ikke De kan yde mig noen hjelp, direktør Håvind, der hvor De kommer til å opholde Dem.

HÅVIND

Hvor, mener De?

BERTRAM

I fengslet.

Ringer.

De har solgt våre fabrikkhemmeligheter til utlandet.

HÅVIND

Løgn!

Tjeneren inn.

BERTRAM

La ham komme inn.

TJENEREN *viser Eikrem inn.*

BERTRAM

Nå?

Kjenner herrene hverandre?

HÅVIND

Selvsagt.

Vi har arbeidet sammen.

BERTRAM

Ja! Dere har arbeidet sammen.

Her ligger bevisene. Dere har sveket bedriften og landet Deres.

HÅVIND

Enn De? Som solgte aksjemajoriteten til utlandet? 95 procent. Derav navnet *Nationalt Kjemisk Koncern*.

BERTRAM

Vi gir ti tusen norske arbeidere et levebrød som dere to setter i fare –

EIKREM

De må prøve på å se saken fra min side –

BERTRAM

Herrene kan få lov å fortsette denne samtalen på tukthuset. Jeg er ferdig med dere.

EIKREM

De mener da ikke –

BERTRAM

Jo!

EIKREM

Men det var Dem, generaldirektør Sten, som drev mig til det. De tok fra mig min rett til å arbeide, til å skape noe nytt.

BERTRAM

De fikk betaling for det.

Går bort og stanser foran ham.

Og så kom Håvind med dette forslaget om å gå i utlandets tjeneste?

EIKREM

Ja.

BERTRAM går bortover mot Håvind:

Jeg har fulgt Deres virksomhet med adskillig interesse, Håvind. De rapporterte til hovedkontoret at den konkurrerende metoden måtte skyldes lekkasje herfra, og De antydte at bare en *ny sterk ledelse* kunde rydde op. Samtidig tilbød De våre konkurrenter Eikrems metode med Dem som chef. Ja, slik var det. Og nu er det slutt på Dem, Håvind.

HÅVIND

Jeg hadde ingen aktelse for Dem. Jeg trodde De var humanist. Jeg visste at jeg var den lederen fremtiden trenger. Derfor hadde jeg *rett* til å handle som jeg gjorde.

BERTRAM

Ytret De ikke engang et ønske om én eneste vilje på arbeidsplassen? Nu skal De få føle den.

Politiet venter på Dem.

EIKREM

Dette kan De ikke mene.

Det er en skam jeg ikke kommer til å overleve.

BERTRAM

Det vil tiden vise.

EIKREM

Men De, fru Sten, kan ikke De legge et barmhjertig ord inn for mig.

CELINE

Jeg forstår min mann fullt ut.

BERTRAM

Det slår mig at De har rett, Eikrem.

Det vil ikke være helt hensiktsmessig å straffe dere.

EIKREM

Takk!

BERTRAM

Det er billigere å tilintetgjøre dere.

Sett Dem, Håvind.

Håvind setter sig ved skrivebordet.

Skriv at dere begge erkjenner dere skyldige i fabrikkspionasje, har mottatt deres avskjed på dagen, og forplikter dere aldri å ta noen som helst stilling innenfor den kjemiske industri.

De får to minutter. Skriv.

HÅVIND *begynner å skrive.*

EIKREM

Men det er jo det eneste jeg kan.

Jeg er ikke et helt menneske hvis jeg ikke får arbeide.

BERTRAM

Når en rev sitter i fellen, hender det at den biter beinet av, for å komme fri.

Til Håvind:

Nå, er De ferdig?

HÅVIND *hatefullt:*

Jeg skal være ferdig straks, hvis jeg ikke blir forstyrret.

BERTRAM

Jeg går ut fra at De sikter til sjelelige forstyrrelser; fra min side skal De ikke bli forstyrret.

HÅVIND *har reist sig.*

BERTRAM

Nå De, Eikrem.

EIKREM *skriver under.*

HÅVIND *tar en cigarett op av etuiet:*

Der kan komme dager etter disse –

CELINE

Direktør Håvind – jeg vil sette pris på om De venter med å røke til De kommer ut.

BERTRAM *åpner døren. Håvind og Eikrem går. Celine legger armene om halsen*

på Bertram. Uhyggelige, jagende bilsirener høres plutselig utenfor.

BERTRAM lytter:

Det er forsterkninger til politiet.

Matti kommer nedover trappen.

CELINE tar ham om armen:

Det er Matti!

Vi må skåne henne, Bertram. Hun må aldri få vite at det er en morder hun har vært glad i. Vi kan ikke øke byrden for henne.

BERTRAM går bort, omfavner Matti:

Matti, kjære dig. Jeg skjønner at på denne dagen da vi alle er så uendelig bedrøvet, har du din egen skuffelse. *Men det var best slik.*

Og husk: for din mor og mig er hver dag du blir hos oss en lykke.

Beveget.

Idag er det som vi eier dig. Matti, mer enn vi har gjort på lenge.

MATTI

Så du eier mig. Men om jeg ikke vil høre til blandt eiendelene dine?

CELINE

Jeg vet at du er oprevet, Matti. Vi er alle det. Men la oss glemme alle anklager, om bare den ene dagen da Eigill ligger død der oppe.

MATTI

Er dere begynt å holde av Eigill også?

Til faren:

Du pleide å forakte ham, i hvert fall når han kom hjem med tap. Du tålte ham når han hadde tjent godt. Har Eigill gjort sig fortjent til din sorg?

BERTRAM

Det er i orden. Matti, at du er bitter mot mig, men tenk på din mor.

MATTI

Jeg vet: jeg har vært det korset mor har fått å bære.

CELINE

Aldri, Matti!

MATTI

Men du har *brukt* det korset. Du har dekket dig bak det. Det har vært reist over huset her som et røde-kors-flagg: angrip oss ikke, trekk oss ikke til ansvar, vi har et blindt barn!

Dere har gått forbi lidelsen og urettferdigheten i verden – *med mine blinde øine*.

Nu er det slutt. Nu eier dere mig ikke lenger – ikke blindheten, ikke mig.

Jeg hørte døds-stønnene fra dem nede i laboratoriet.

Snart skal kanskje millioner stønne sånn. Alt som lever!

Jeg vet at det er mange som har skylden. Men skylden kommer herfra også. Derfor vil jeg ikke høre hjemme her.

CELINE

Meget av det du sier nu, har du ikke fra dig selv.

MATTI

Nei. Jeg har det fra det mennesket som har gitt mig mer enn noe annet.

CELINE

Stakkars dig.

MATTI

Ynker du mig fordi Paul gikk fra mig?

Det behøver du ikke.

CELINE

Din far og jeg vilde gjerne at du ikke skal nevne det navnet mer.

MATTI *på vakt:*

Hvorfor det?

CELINE

Det er noe vi føler, og vi vil be dig respektere det.

MATTI *går like hen til moren:*

Vet du noe om ham, noe som jeg ikke vet? Hva er det du skjuler for mig.

CELINE *kjærlig:*

Ingenting, Matti.

MATTI *vilt:*

Si det!

CELINE

Nei, Matti.

Det er ingenting å si.

MATTI

Jo. Jeg kjenner dig. Du vil *skåne* mig. Det skal være meningen med livet ditt: å skåne mig. Men mishandl mig ikke lenger med den forferdelige godheten din.

Si det!

Jeg vil ikke være blind! Jeg vil ikke være beskyttet! Jeg vil kjenne livet, hvor grusomt det enn er.

Hun bryter sammen og synker ned i en stol.

BERTRAM *går bort til benne og stryker henne over håret:*

Livets grusomhet kan du tidsnok komme til å kjenne, Matti.

Tramp av marsjerende menn høres utenfor.

BERTRAM

Der kommer de.

Så mange visste jeg ikke de var.

Trampingen av tusen føtter kommer nærmere.

BERTRAM

Forrest av alle går Haraldsen.

Og sammen med ham går Steinbø.

Skrittene høres truende nær.

BERTRAM

Idag kommer de for å bente sine døde.

Men imorgen –

Musikken setter i med en sørgemarsj.

Matti reiser sig, og går famlende bortover mot den.

Et hav av røde faner slår op mot vinduet.

Teppet.

